IACOBI ZABARELLAE PATAVINI

TABVLAE LOGICAE

In quibus summa cum facilitate ac breuitate ea omnia explicantur, quæ ab aliis prolixè declarari solent.

TERTIO EDITAE.

CVM PRIVILEGIO.

PATAVII APVD PAVLVM MEIETVM

M. D. LXXXVI.

ILLVSTRISS.^mo AC REVERENDISSIMO FRANCISCO CORNELIO EPISCOPO TARVISINO.

Antonius Compagna Siculus. S. P. D.

CVM anno superiore IACOBVS ZABARELLA vir & generis nobilitate, & virtute maximè insignis vtilissimum de rebus logicis volumen in lucem ediderit, quod ab omnibus eruditis tanti æstimatur, vt logicæ facultati his temporibus maximũ lumen additum existimarent, factum est vt plurimi bonarum artium studiosi incredibili desiderio tenerentur vt tabulas quoque illas, quas doctissimus ille vir partim studiosis, quibus logicam interpretabatur, proponere solebat, partim compositas quidem, sed nemini adhuc exhibitas pariter ad omnium studiosorum vtilitatem in lucem proferret. Quare cum multi non ignorarent huius præclarissimi philosophi me quàm obseruantissimum esse; enixè rogarunt, vt ei hoc commune studiosorum omnium desiderium exponerem, ipsumq; eorum nomine hortaret ut alterum hoc quoque opus minus graue, sed fortasse non minus utile ad eorum institutionem ederet; id ab eo impetrare tamen nunquàm potui, cum ipse assereret magnam earum tabularum partem dispersam in huius, atque illius manibus esse, & quasdam alias, quas memini adhuc tradidisset, non esse permissurum, ut in manus ho-

minum perueniant, antequam studio adhibito, ac diligentia emendarentur,& in meliorem formam redigerentur,quod se minimè præstare hoc tempore posse ullo modo existimabat, cum & publico legendi munere impeditus,& in componendis commentariis in libros posteriorum totus ita sit occupatus,ut neque aliis studiis animum posset impendere,neque iam incœptos labores intermittere æquum esse iudicaret,cum præsertim non omnes in priorum analyticorum libros tabulas hactenus conscripserit, imò se iampridem exoptasse ut his reliquæ etiam in Topica,& Elēchos tabulæ ad perfectiorem huius operis formam adiungerentur, quod tamen ipse hoc tempore his de causis minimè posset efficere. Hac spe frustratus me tamen sine dubio operæpretium facturum existimaui,si eas tabulas publicarem,quæ haberi possunt, quandoquidem reliquas ille non permitteret; neque id uiro illi humanissimo, publicæq; utilitatis amantissimo graue admodum futurum uidebatur,si quæ ipse plurimis exhibuisset,eadem quoque typis mandarentur ad commune studiosorum commodum & vtilitatem. Hoc meum consilium cum Iasoni de Nores viro eruditissimo, qui moralem philosophiam publicè interpretatur, aperuissem, is cum harum tabularum desiderio flagraret,summoperè me hortari cœpit ut in ea persisterem sententia, pollicitus se quoque, si quid posset, non defuturum. Ab illo itaque sic animatus perquirere cœpi has, quas supra memoraui,tabulas apud multos uariis temporibus dispersas, tandemq; in vnum congessi, ac Iasonis de Nores studio in ordinē collegi,& tandem non sine summa studiosorum expectatione excudendas curaui. Illud vnum relinquebatur; ut alicui perillustri viro virtute, & authoritate præstanti, & cum ipso ZABARELLA amicitiæ necessitudine coniuncto egregii huius operis tutelam commēdarem. Quamobrem vir Illustrissime unus omnium in mentem uenisti, quē cæteris anteponerem; Nam quantus sit tui generis splendor, non solùm Romana Ecclesia caput Mundi, sed uniuersa quoque Italia testis esse posset, cum multis ab hinc annis nulla fermè ætas fuerit, qua aliquis è gente Cornelia sacrosanctum summorum Romanæ Ecclesiæ Cardinalium collegium non exornauerit; sed quid de propria tui nominis gloria, ac uirtutibus dicam? quæ in hac ætate ad Episcopa-

tus fastigium, dignitatemq; euexerunt, euectumq; admirabilem, ac venerandum omnibus præbuerunt. N m præter summam doctrinam, & eruditionem tanta in te est morum integritas, tanta in omnes charitas, tanta in Deum pietas, tanta denique in tui muneris functione prudentia, ut Taruisini omnes summoperè glorientur; Deoq; immortali gratias agant quòd te præclarissimis dotibus fortunæ, ingenii, ac uirtutis ornatum antistitem nacti sint, in quo nulla christianæ pietatis, nulla ecclesiastici pastoris virtus desiderari posse uideatur. Vnde sperandum est etiam ad maiores dignitates, quæ uirtutibus tuis debentur, te breuissimo temporis spatio peruenturum. Huc accedit quòd amicissimus etiam Iacobo Zabarellæ semper fueris, eoq; præceptore in facultate logica usus sis, & cum eo familiarissimè vixeris, dum iam decimo tertio ab hinc anno in hac præclarissima Academia Iuri Cæsareo, ac pontificio, liberalibusq; disciplinis operam nauares; quo tempore cũ ego quoque eius uiri doctrina, ac familiaritate fruerer, te primum, uirtutes, moresq; tuos, & præclaram ingenii indolem suspicere, atque admirari cœpi, ad hodiernumq; usq; diem semper plurimũ colui, atque obseruaui. Non sine summa ratione igitur factum esse existimandum est si uiri præclarissimi; tuiq; obseruantissimi, quem tu summoperè diligis, ac magnifacis, egregium hoc opus de iis rebus conscriptum, quas tu olim ex eius ore audiuisti, Illustrissimo tuo nomini dicaretur, ac consecraretur, quod tum propter authoris dignitatem, tum etiam propter animi tui in eum propensionem tibi gratissimum, & meæ in te obseruantiæ pignus, ac monimentum esse debebit. Vale.

Patauii vi. Cal. Decemb. M.D.LXXIX.

AD EXCELL. IACOBVM ZABARELLAM PHILOSOPHVM,
Io: Petri Ayroldi Marcellini, Epigramma.

Vipera crudeli partu connixa laborat,
Exoritur matri ſtirps inimica ſuæ,
Perſimiles fœtus abs te ZABARELLA uidentur
Naſci, dum properas ritè fauere Bonis
Nam uigilans ſemper, noctesq; diesq; laborans
Pandis Ariſtotelis dogmata uera tui.
Artis enim Logicæ retegis myſteria promptè
Quæ prius in mentis nocte fuere diu:
Sacræ quo Sophiæ aſſueſcunt exire periti
Qui tibi detrectant, & male ſcripta ferunt.
Euentus rerum uarii ſunt; interit illa
Natorum morſu dilacerata parens.
Tu prolis tantæ inuidia, morſuq; maligno
Poſt fata Aeternum nomen ad aſtra feres.

Ad eundem.
Io: Paulli Gallucii Saloenſis Tetraſtichon.

Inuia quæ quondam fuerant caligine multa
Doctrinæ radiis peruia facta tuæ.
Naturæ detecta nitent penetralia per te:
Huc currant omnes te ZABARELLA duce.

Aliud eiuſdem.

Qui labyrinthæos ſic tentat adire reflexus,
Tutus ut ex illis egrediatur ouans;
Dirigat ut greſſus, hæc ſecum ſtamina portet;
Vel Minotauro decipiendus eat.

Aliud Oliuerii Tubanelli.

Suſcipe ſuſpecti ſuſpectas pace tabellas
Suſpirant, Tyro, quas mihi crede, uiri,
Quæ tibi nocturnos frangent, minuentq; labores
(Ignorabatur tradita ſæpe uia)
Atq; illaudatos ſpernens, uaniſq; repletos
Dogmatibus, nunquàm litore truncus eris;
Tu neq; doctores ſtudiis, & lumina uictor
Optabis, facili parta labore iuuent;
I licet inducens artis rudimenta reſolues
Hæc, inquirendi quæ male docta nocent;
Et loca Sirenis fugies peramara doloſæ
Quæ fallit fallax credulitate uiros,
Aures ſi grato ſotiis obturat odore
Hic ZABARELLA ſuis, tu quoque tutus eris

OPTIMO AC STVDIOSO LECTORI

Iason Denores Cyprius
S. P. D.

Nihil est in uniuersa Aristotelis philosophia maiori commendatione, atque admiratione dignum, quàm recte disposita progrediendi ratio, à Græcis methodus appellata: sine qua esset illa sanè confusa quædam, perturbata, ac indistincta cognitio, eorum scriptis non admodum dissimilis, qui huiusmodi doctrinæ luce caruerunt. Hanc rerum pertractandarum seriem aperiunt, ac digito pene commostrant distinctæ in tabulas partitiones, quæ tum ad totam Aristotelis philosophiam perfecte explicandam utilissimæ putari debent, tum uel maxime necessariæ sunt ad eam partem, quæ prima iunioribus discenda proponitur: cùm eos, nisi methodum aliquam tanquam ducem sequantur, errare tota uia necesse sit in percipiendis diuini huius philosophi monumentis. Quamobrem habendæ gratiæ immortales erunt sapienti uiro, & Illustri Comiti Iacobo Zabarellæ, qui præter illud maiorum uigiliarum opus iam editum, hoc quoque leuius scripti genus, in familiarium discipulorum tantummodo usum à se olim conscriptum, & apud eos ad hanc usque diem diligentissime custoditum, tandem uictus amicorum precibus passus sit ad commune studiosorum omnium commodum in lucem prodire. Hoc igitur, quidquid erit, erit autem certe utilissimum, benigne, & optime Lector fruere, et boni consule, reliquasq; doctissimi huius uiri tabulas in Topica, et in Elenchos, necnō præclarissimam illam in libros Posteriorum Analyticorum commentationem expecta; & non multo post fortasse etiam ea, quæ ad grauiorem, & solidiorem doctrinam, hoc est ad naturæ obscuritatem illustrandam pertinere uidebuntur.

Vale.

IACOBI ZABARELLAE NOBILIS PATAVINI TABVLAE IN INTRODVCTIONEM PORPHYRII.

- *Quicquid prædicatur uel prædicatur.*
  - *De uno, & dicitur indiuiduum, quod uel est.*
    - *Vagum, quod propriè uocatur particulare, ut aliquis homo quia per dictionem, quidam, uel aliquis, nomen totius contrahitur ad partem*
    - *Signatum, quod propriè uocatur singulare, ut Socrates*
  - *De pluribus quorum uel significat.*
    - *Essentiã, & est uel*
      - *Genus, prædicatur enim de speciebus, & de indiuiduis, ipsorumq; essentiam significat.i. partẽ essentialem, quæ locũ habet materiæ.*
      - *Differentia, prædicatur enim de speciebus, & de indiuiduis, & eorum essentiam constituit tanquam forma.*
      - *Species, prædicatur enim de indiuiduis & est tota ipsorum essentia.*
    - *Accidens*
      - *Proprium, ita uocatum quia uni tantum speciei competit, & omnibus indiuiduis sub ea contentis, ut risibile homini, ideo definitur à Porphyrio, quod soli speciei competit, & omni, & semper.*
      - *Commune, quod à Porphyrio uocatur Accidens, ut ipsum distinguat à proprio; pluribus enim speciebus commune est, ut album, & à Porphyrio definitur, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem, seu quod potest separari uel.*
        - *Re, ut ambulatio ab homine.*
        - *Mẽte, ut nigredo cordi non quod imaginemur accidẽs sine subiecto, sed subiectum sine illo accidente.*

Verum prædicari, & uerbum esse, idem significant, ordine tamen contrario, nam animal prædicatur de homine.i.homo est animal.

Prædicatio est uel

- *In quid*: quia illud prædicatum respondetur ad interrogationem factam per quid, qua quæritur substantia rei; sic prædicatur genus de specie, & species de indiuiduo; nam si quis quærat, quid est homo? respondetur, est animal; si quærat, quid est Socrates? respondetur, est homo.
- *in quale*
  - *Essentiale*: sic differentia prædicatur de specie in quale, quia respondetur ad interrogationem de specie factam per quale; sed hæc talis qualitatis interrogatio non fit nisi post responsionem ad interrogationem factam per quid, ut, quid est homo? est animal; quale animal? rationale, sic enim essentialis qualitas interrogatur, quæ est forma essentiam speciei constituens.
  - *Accidentale*: sic accidens de subiecto praedicatur, ut album de homine quia cum hominis essentia nullam affinitatem habet.
  - *Medium inter essentiale, & accidentale*: sic prædicatur proprium de specie, & de indiuiduis eius speciei, & aliquam cum essentia speciei affinitatem habet, non quòd illam constituat, sed quia illam iam constitutam insequitur, & ab illa deriuatur, ut risibile ab essentia hominis.

Quinque uocum communitates, & discrimina: quae in prædicatione consistunt, haec sunt.

Genus est	quod praedicatur de pluribus	differentibus specie	in quid	ut animal est genus, quod de homine, & boue, & asi nō prædicatur in quid.
Species est	quae praedicatur de pluribus	differentibus numero	in quid	ut homo est species quæ de Socrate, & Platone prædicatur in quid.
Differentia est	quae prædicatur de pluribus	differentibus specie	in quale essentiale	ut rationale est differentia, quæ prædicatur de homine, & de angelo in quale post responsionem factam ad quid.
Proprium est	quod prædicatur de pluribus	differentibus numero	in quale	ut risibile est proprium hominis, quod de Socrate, & de Platone prædicatur in quale.
Accidēs est	quod prædicatur de pluribus	differentibus specie	in quale.	ut nigrum est accidens, quod de coruo, & de Aethiope prædicatur in quale.

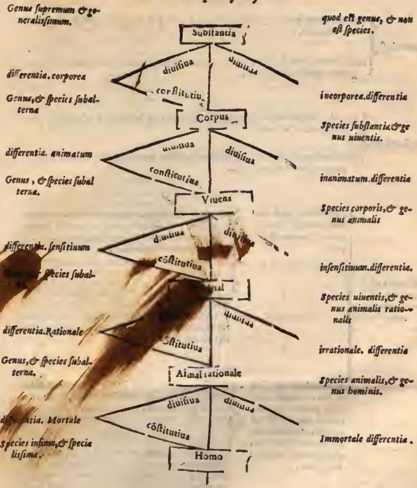
Differt aliquid ab aliquo uel

- *Specie* — quando differt natura, & essentia, ut homo ab equo.
- *Numero solo* — quando eadem est utriusque natura, differunt autem sola accidentium collectione, ut Plato, & Socrates, eadem.n. est in utrisque natura humana, & aliquod etiam accidens potest in utrisque idem reperiri, ut si uterq; sit philosophus, uel grammaticus; sed tota omnium accidentiū collectio, quæ in Socrate est, non potest in ullo alio homine eadem reperiri.

Genus uel est
- *Generalissimum, quod est genus, & non est species, quia non habet supra se aliud genus, ut substantia.*
- *Subalternum, quod est genus, & species, genus quidem specierum inferiorum, species autē generis superioris, ut animal.*

Species uel est
- *Specialissima, quæ est species, & non est genus, quia non habet sub se alias species, sed sola indiuidua, ut homo.*
- *Subalterna, quæ est species, & genus, species quidem generis superioris, genus uerò specierum inferiorum, ut animal.*

Differentia est id, quo res differt à re, & est uel,
- *Accidentalis, quæ non facit aliud, sed alteratū, quæ uel sumitur ab aliquo.*
  - *Accidente separabili, & dicitur differentia communiter dicta, ut ambulatio est accidens separabile faciens differre hunc hominem ab illo, & eundem etiam à se ipso, qui prius non ambulabat.*
  - *Accidente inseparabili, & uocatur differentia propriè dicta, ut coruus differt à multis auibus per nigredinē, quæ est accidens inseparabile; sic differt Aethiops ab aliis hominibus; sic aliquis homo per cicatricem differt ab aliis.*
- *Substantialis, quæ facit aliud, ut rationale adueniens animali facit hominem, qui est aliud ab animali, aliam enim definitionem habet homo, aliam animal, hæc appellatur tum.*
  - *Diuisiua respectu generis superioris, quia ipsum diuidit in species, ut rationale respectu animalis, diuidit enim animal per rationale, & irrationale.*
  - *Constitutiua respectu speciei inferioris, quia speciei substantiam complet, atque constituit, ideo uocatur differentia specifica, quia adueniens generi speciem facit, ut rationale respectu hominis. Hæc sola sumitur in definitione speciei, ex genere enim tanquam materia, & hac differentia tanquàm forma definitio speciei conflatur. Hæc sola tertiam Porphyrii uocem constituit, differentia uerò accidentalis sub accidente potius continetur, quam sub differentia.*

Species tum animalis ut ab eo contenta, tum indiuiduorum ut ea continens, nullius autem genus, quia per nullas diuiditur substantiales differentias.

Socrates, Plato, & alii homines indiuidui.

Genera omnia, & species, & indiuidua, quæ in linea media continentur, dicuntur unum prædicamentum cõstituere, quod sumit nomen à genere supremo: quia illud prædicatur de omnibus inferioribus generibus, & speciebus, & indiuiduis; nam omne superius de omni inferiori praedicatur tam propinquo, quam remoto. Illud igitur, quod supra descriptum est, uocatur prædicamentum substantiæ, in quo sola genera, & species, & indiuidua dicuntur propriè, & directè contineri; differentiæ uero in lateribus prædicamenti descriptae non sunt in prædicamento directè, sed solum reductiuè, quatenus sunt essentiales partes specierum ab eis constitutarum.

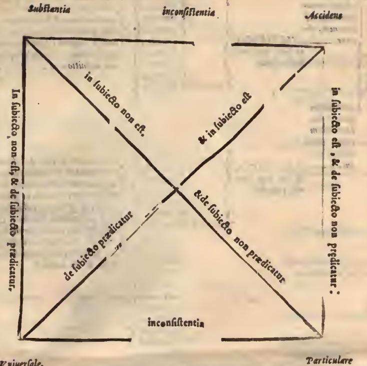
Vox oĩs pluribus rebus cõmunis, si

- *Nullã habeat eisdem rebus cõmunem defi nitionem, dicitur.* — *AEQVIVOCA, ut haec uox animal respectu*
  - *hoĩs uiui*
  - *hoĩs picti*
  - *Nulla.n. est communis definitio animalis, in qua cõueniat uiuus homo, et pictus.*
  - *ideo quando aliquid de aliquo prædicatur secundum nomen, sed non secundum definitionẽm, dicitur prædicari æqu.uocè, ut album de homine: prædicatur enim de homine nomen albi, sed non definitio albi.*
- *communem quoque habeat eisdem rebus definitionem dicitur.* — *VNIVOCA, ut hac uox Animal respectu.*
  - *Hominis*
  - *Bouis.*
  - *prædicatur enim de homine, & de boue & commune nomen animalis, & communis definitio eius nominis: uterque.n. est substãtia animata sensitiua.*
  - *ideo quando aliquid de aliquo prædicatur et secundum nomen, & secundum definitionem, dicitur prædicari uniuocè, ut genus de spẽ, & species de indiuiduo: nam & nomen hominis, & eius definitio prædicatur de Socrate, sic nomen animalis, & eius definitio praedicatur de homine, & ita uniuocè.*

Quando uox aliqua ab alia uoce deriuatur, & idem est utriusque uocis initiũ & finis est.

- *Diuersus, nomen illud dicitur DENOMINATIVVM, ut nomen "Grammaticus" dicitur à Grammatica sciẽtia, & differunt hae duae uoces solo casu.i. sola cadentia, quia in initio non differunt: ideo nomen (Grammaticus) dicitur denominatiuum à Grammatica; sic albus ab albedine, & fortis à fortitudine.*
- *Idem, dicitur nomen aequiuocum, ut mulier Grammatica dicitur à Grammatica scientia aequiuocè, sed non denominatiuè. quum Arist. hanc denominatiuorum conditionem exprimat, ut differant in fine uocis ab eo, à quo habent appellationem; Grãmatica igitur est nomen aequiuocum significans & mulierem praeditam arte Grammatica, & artem ipsam.*

Diuisio eorum, quæ sunt

subiectum duplex est alterũ uocatur

- *inhærentiae quale subiectum est substantia respectu omnium accidentium, est enim fundamentum, in quo accidentia omnia inhærent, ut existant, & de ipso non prædicantur, nisi æquiuocè. Ideo tale subiectum significauit Arist. cum præpositione, in, quando enim dixit, esse in subiecto, uel non esse in subiecto, subiectum inhaerentiae intellexit.*
- *Praedicationis uniuocae, quale subiectum est species respectu generis, & indiuiduum respectu speciei, & generis in eodem praedicamento; non enim dicitur species subiecta generi quia genus in ipsa inhaereat, sed quia genus de specie uniuocè praedicatur, & sic species de indiuiduo. Hoc subiectum significauit Arist. cum praepositione, de, quando enim dixit, dici de subiecto, subiectum uniuocae Praedicationis intellexit.*

Proprium est omnis substantiae non esse in subiecto inhaerentiae.
Proprium est omnis accidentis esse in subiecto inhaerentiae.
Proprium est omnis uniuersalis dici de subiecto praedicationis uniuocae.
Proprium est omnis particularis non dici de subiecto praedicationis uniuocae, quia nihil sub se habet.

Caput de ſubſtantia in duas partes ſecatur, in prima declarat Ariſt. naturam ſubſtantiae quantū tironibus ſatis eſt, in ſecunda quaſdam ſubſtantiae proprietates conſyderat; & nomine ſubſtantiae ſolas compoſitas ſubſtantias complectitur, quae continentur in media linea praedicamenti, uidelicet genera, & ſpecies, & indiuidua.

Naturam ſubſtantiæ uult Ariſt. in hoc conſiſtere quòd aliis ſubeſt, per hoc .n. & ſubſtantiam omnem ab accidentibus, & ſubſtantias à ſeinuicem diſtinguit; Subſtantia .n. eſt illa quæ ſubeſt; & magis ſubſtantia, quæ magis ſubeſt; per quam ſubſtantiarum inter ſe diſtinctionem, & earum ſeparationem ab accidentibus natura ſubſtantiæ pro occaſione ſatis declarata erit uideretur fortaſſe alicui ſubſtantiam a ſubſiſtendo potius dici, quam a ſubſtando, idq; Græcæ uoci magis uidetur accommodatum, attamen per hoc melius declaratur tironibus diſcrimen tum ſubſtantiarum ab accidentibus, tum ſubſtantiarum inter ſe.

Subſtantia — *Superiora de inferioribus prædicantur ut de ſubiecto .i. uniuoce.*

Corpus

Viuens — *Genera, & ſpecies dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ, inter quas magis ſubſtantia eſt inferior, quàm ſuperior.*

Animal

Homo

Indiuiduū quod dicitur prima ſubſtantia, quæ ab Ariſtotele uocatur principaliter, & propriè, & maximè ſubſtantia, & ita definitur, Quæ neq; de ſubiecto prædicatur, neque in ſubiecto eſt; Cum enim ipſa nullum habeat ſubiectum quod ei ſubſtet, ſed ipſa omnibus aliis rebus ſubſtet, eſt maxime omnium ſubſtantia: ſubſtat .n. ſecundis ſubſtantiis, quæ de ipſa prædicantur, & ſubſtat accidentibus; quæ in ipſa inhærent.

Nouem prædicamenta accidentium, quæ ſunt in prima ſubſtantia ut in ſubiecto & de ea prædicantur ſecundum nomen ſolum .i. æquiuocè.

- *Quantum.*
- *Quale*
- *Relatio.*
- *Situs.*
- *Vbi.*
- *Quando.*
- *Habere.*
- *Agere.*
- *Pati.*

Primæ partis declaratio.

Substantiarũ triplex fieri potest cõparatio.

Primæ substantiæ cum aliis rebus .i. cum secunda & cum accidentibus omnibus. — *Sic sola prima substantia maximè omnium meretur nomen substantiæ. ipsa enim aliis rebus omnibus substat, nam est subiectum secundæ, quia de ipsa prædicantur omnes secundæ substantiæ; & est subiectum accidentium, in quo insunt; est igitur rerum omnium fundamentum, & ea ublata necesse est omnes ulias res auferri.i.secundas substantias, & accidentia omnia.*

Secundarum substantiarũ inter se, nempè speciei cũ genere. — *Sic species est magis substantia quàm genus, quòd probatur duplici argumento.*

Primò, quia species est propinquior primæ substantiæ, quàm genus.i.magis significat eius naturam, quàm genus, nam si interrogemur de aliqua substantia prima quid sit, magis propria est responsio si respondeamus speciem, quàm genus, ut si quis quærat de Socrate quid sit, magis propriè respondemus hominem, quàm animal; sed illa est magis substantia, quæ propinquior est primæ, quæ maximè omnium est substantia; quod enim in unoquoq; genere primum est, debet esse norma, quæ cætera eius generis magis, uel minus talia esse iudicemus.

Secundo, quia species est subiectum, de quo genus prædicatur; ergo sicuti prima substantia est magis substantia, quàm secunda, quia prima subiicitur secundæ & secunda non subiitur primæ, ita inter secundas dicendum est speciem esse magis substantiam, quàm genus, quia species substat generi, genus autem non substat speciei.

Secundarum substantiarũ cum accidentibus omnibus. — *Sic præter primam substantiam solæ secundæ mereantur uocari substantiæ, quod probatur similiter duplici argumento.*

Primo, quia solæ secundæ substantiæ significant naturam primæ substantiæ, nam illa significant naturam rei, quæ respondentur ad quæstionem quid est, atqui de aliqua prima substantia interrogati quid est, respondemus uel speciem, uel genus, licet magis propriè speciem, accidentia uerò non respondemus, hæc igitur non significant naturam primæ substãtiae, quare nullo modo sunt substantiae, sed solae secundae substantiae praeter primam substantiam merentur nomen substantiae.

Secundo, quia sicut primae substantiae sunt maximè substantiae, quia substãt omnibus; ita secundae substantiae sunt dicendæ substantiae, quia substant accidentibus, accidentia.n. etiam in secundis substantiis inhaerent ut in subiecto; accidentia uerò nulli amplius substant, ergo nullo modo nomen substantiae merentur. Solæ igitur inter omnia entia primae, & secundae substantiae nomen substantiae merentur.

Proprium

Proprium est omnis substantiæ.

1. Non esse in subiecto, quod probatur dupliciter.

Per inductionem, quia prima substantia non est in subiecto, species uerò, & genera prædicantur quidem de subiecto, sed non sunt in subiecto.

Quia quæ sunt in subiecto, prædicantur de eo secundū nomen. i. aequiuocè, at secundæ substantiæ prædicantur uniuocè de subiecto, ergo nō sunt in subiecto.

Cum sumatur hic sola substantia composita, hoc non est uere proprium, quia non soli conuenit, quoniā & differentiæ; quòd autem differentia non sit in subiecto probatur hoc modo. Differentia praedicatur uniuocè de subiecto, ut de specie; quae praedicantur uniuocè de subiecto, non sunt in eo ut in subiecto, ergo differentia non est in subiecto.

Hic soluitur dubium de partibus substantiarum, ut manu, & pede hominis, uidentur enim esse in subiecto, quia sunt in toto, sed soluitur, quia hic intelligitur esse in subiecto esse in alio, & non esse eius pars, ut dictum est in cap. 2.

2. Uniuocè prædicari: Probatur per inductionem, nam speciet praedicatur uniuocè de indiuiduis, & genus de specie, ergo omnis substantia uniuocè praedicatur. Hoc non est uerè proprium, quia non omni substantiae conuenit, non enim primae, quia indiuiduū non praedicatur; neque etiam soli, quia etiam differentiae praedicantur uniuocè de speciebus. Poterat dicere Arist. quòd etiam accidentia uniuocè praedicantur, quia habent sua genera, & species, sed satis fuit per differentiam ostendere quòd non soli substantiae conuenit.

3. Significare hoc aliquid. Videtur omni substantiae conuenire, non tamen uerum est, quia soli primae substantiae conuenit, non secundae, ratio est quia sola prima substātia significat uerè unum, quod non est diuisibile in plura, & ideo demonstrabile est, & uerè hoc aliquid; secunda uero substantia uidetur significare qualequid potius, quàm hoc aliquid, non quòd significet qualitatem, sed qualitatem substantialem, quod dictum Arist. est potius uulgare, quàm uerum.

4. Non habere contrarium. Probatur per inductionē, quia primae substantiae nihil est cōtrariū; similiter neque speciei, neque generi; ergo nulla substantia habet contrarium. Non est uerè proprium: quia licet omni substantiae conueniat, non tamen soli, nam multa alia praeter substantiam non habent contrarium, quae non nominat omnia Aristoteles, sed solam quantitatem, quae & ipsa nullum habet contrarium.

5. Non suscipere magis & minus. Non intelligitur comparando inferius cum superiori. Nā dictum est inferiora esse magis substantias, quàm superiora, sed intelligitur quòd ea est natura substantiæ, ut non possit intendi, nec remitti, neq; in uno, neque in diuersis eiusdem gradus; aliqua uero accidentia utroq; modo intenduntur, & remittuntur, ut album. Non est uerè proprium, quia omni substantiae conuenit, sed non soli, sicuti etiam non habere contrarium, haec enim proprietas sequitur illam.

6. Cùm una, & eadem numero sit, esse susceptiuam contrariorum. Maximè proprium substantiae est, quoniam soli conuenit, nam accidentia licet mutentur de contrario in contrarium; non tamen manet idem numero accidens. Dubium est de oratione, quae est quantitas, & de opinione, quae est qualitas, harum enim utrauis eadem numero manens contraria suscipit. i. ueritatem & falsitatem; soluitur dupliciter, primùm per fiduciariam reprobationē, dato, & non concesso quòd haec suscipiant contraria, tamen est differentia in modo, Substantia enim cum mutatione. i. alteratione sui contraria recipit: oratio uerò, & opinio fit uera, & falsa sine aliqua sui alteratione; soluitur secundò per instantiam negando eas suscipere contraria: nam quod suscipit, patitur, at in his nulla fit passio, sed in alio. i. in ipsa re, ergo oratio, & opinio non suscipiunt contraria.

Ex sex propriis substantia quatuor sunt maximè omnium repellenda, primum, secundum, quartum, quintum, quia non soli substantia conueniunt, uerùm etiam aliis, magis enim necessaria conditio hac est quòd soli conueniat, quàm quòd omni; reliqua uerò duo, nempe tertium, & sextum soli quidem conueniunt, sed non omni, quoniam soli prima. Quare dubitatur quomodo Arist. dixeric sextum esse maximè proprium, cùm non omni conueniat, quòd si sit satis soli conuenire, & si non omni, dicam ego similiter & tertium esse uerè proprium, quia soli & non omni conuenit. Respondet Ammonius tertium proprium non esse uerè proprium, quia non est aliquid reuera substantia inexistens, sed in sola nostra appellatione consistit; sextum uerò etiam nobis non appellantibus inest per se ipsum substantia, imò uerè sequitur naturã substantia. nam si substantia dicta est a substando, proprium eius solius erit substare posse contrariis, quare ex eius natura superius declarata uidetur pendere: fuit igitur ab Aristotele antepositum tertio sextum. Ad dubium uerò respondere possumus Aristotelem non dixisse hoc esse uerè proprium, sed maximè aliorum quinque, hoc enim inter alia pracipuum est; possumus etiam dicere quòd competit omni substantia quodammodo, quia dicimus, proprium est omnis substantia quòd omnia eius indiuidua sunt susceptiua contrariorum, cùm ipsa eadem numero maneat; efficimus enim quodammodo commune & secundis substantiis, nam & indiuiduis corporis, & indiuiduis animalis, & aliarum secundarum substantiarum hoc proprium conuenit.

Notandum est non intelligi substantiam susceptiuam contrariorum eodem tempore, sed diuersis temporibus praterea non est proprium substantia suscipere contraria, sed esse susceptiuam .i. habere potestatem suscipiendi, sicuti etiam Porphyrius dixit non esse proprium hominis ridere, sed risibilem esse, idest habere facultatem ridendi.

Caput de Quanto in duas diuiditur partes, in prima Arist. docet naturam quanti in secunda proprietates quanti declarat. Naturam quanti in hoc consistere uult quòd per proprias partes mensuratur: mensuram enim habet internam .i. partem, qua multoties sumpta consumit totum; catera autem entia prater quantum mensuram internam non habent, sed mensurantur per quantitatem connexam, ut albedo dicitur tanta, quia tanta est superficies, in qua est; actio dicitur longa, quia longum est tempus, quo mensuratur; hac igitur non per se mensurantur, sed per quantum. Per hoc separans Arist. quantum ab aliis pradicamentis, & species omnes quanti declarans docet nos pro occasione naturam huius pradicamenti.

Quãtum aliud est,

- *Discretum, cuius partes in communi termino non copulantur.*
  - *Numerus: quòd sit quantum discretum manifestum est, quia partes omnes, qua sunt unitates, disiunctas habet, & in nullo communi termino copulatas.*
  - *Oratio: probatur quòd sit quantum, quia per proprias partes mensuratur, nempe per syllabas longas, & breues. probatur etiam quòd sit discretum, quia syllaba omnes disiuncta sunt, & in nullo communi termino copulantur.*
    Intelligitur autem illa oratio, qua per uocem fit, nam illa, qua est in mente, est potius Qualitas, quàm Quantitas.
- *Continuum: cuius partes in communi termino copulantur.*
  - *Linea: longitudo sine latitudine, cuius partes copulantur in communi termino puncto, ideo est continua.*
  - *Supficies: lõgitudo cũ latitudine sine profũditate, cuius partes copulantur in communi termino linea, ideo est quantum continuum.*
  - *Corpus: longitudo cum latitudine, & profunditate: cuius partes copulantur in communi termino linea. uel superficie, ideo est continuum.*
  - *Locus est continuus, quia corpus, quod est in loco, est continuum, locus enim est aqualis locato.*
  - *Tempus: Est continuum, quia eius partes praterita, & futura copulantur in communi termino, qui uocatur Nunc, siue instans.*

Communis terminus in quo partes iunguntur, intelligendus est potestate, non actu; nõ .n. potest sumi actu, nisi diuidatur continuum, & tũc non est amplius continuum.

Probat Arist. singulum istorum esse continuum, uel discretum, ut prædictum est: quòd autem sint quanta non probat, supponit. enim notum esse quòd per proprias partes mensurantur; de sola tamen oratione hoc probat, quia obscurius erat quòd sit Quanta, quod ipse ostendit per propriam naturam Quanti.

Alia quanti diuisio

- *Quãtum aliud habet partes.*
  - *Habentes positionem inuicem ut*
    - *Linea*
    - *Superficies.*
    - *Corpus.*
    - *Locus.*
      - *Hæc quatuor dicuntur habere in suis partibus positionem, quia habent has tres conditiones, quæ requiruntur ad habendam partium positionem.*
        - *1. Vt omnes partes in termino communi copulentur, quo fit ut nullum quantum discretum habeat in suis, partibus positionem.*
        - *2. Vt partes sint sitæ alicubi ita, ut conspici possint.*
        - *3. Vt omnes partes permaneat ac simul sint, nec fluant.*
  - *Non habentes positionẽ inuicem, ut.*
    - *Tempus; cuius partes non habent positionem inuicem, quia duæ conditiones desunt, 2. & 3.*
    - *Numerus: cuius partes non habent positionem inuicem, quia desunt eis omnes conditiones.*
      - *Licet non habeant positionem partium, tamen habent ordinem partium naturalem, quia prius est secundum naturam præteritum futuro, & binarius ternario; quem ordinem peruertere nos non possumus, quia est naturalis.*
    - *Oratio: cuius partes non habent positionem inuicem, quia desunt eis omnes conditiones.*
      - *Neque positionem partium habet, neq; ordinem naturalem, syllabæ namq; à nobis disposita sunt, non a natura, quare mutari quoq;, & transponi à nobis possunt.*

Si quis de motu, quærat cur inter species Quantitatis non ponatur, dicendum est eum reuera quantitatis speciem non esse, imò in nullo esse determinato prædicamento; quia non est ens perfectum, sed uia in ens, proinde in eo est prædicamento, ad quod fit transitus, uidelicet uel in substantia, uel in Quãto, uel in quali, uel in ubi, ut mox dicetur in post prædicamentis. Vel dicendum est quòd si in aliquo determinato prædicamento est ponendus motus, est in prædicamento actionis, quatenus producitur ab agente, & in prædicamento passionis, quatenus recipitur in patiente. Prior responsio uera fuit de motu prout est forma fluens; hæc autem posterior & ipsa uera est, quatenus motus sumitur pro ipso fluxu.

- *Corpus sumitur dupliciter, aliud enim est.*
  - *Species Quantitatis; & nil aliud est, quàm trina dimensio, longitudo, latitudo, & profunditas non comprehenso subiecto, ideo non est substantia, sed accidens, quia est in subiecto.*
  - *Species substantiæ: Et est substantia ipsa subiecta tribus dimensionibus, ideo corpus de prædicamento substantiæ: subiicitur corpori de prædicamento. Quãtitatis.*

Quantitatis proprium est:

- *Non habere contrarium De hoc uide infra aliam tabulam.* — *An hæc duo sint uerè propria Quanti Arist. nihil dicit supponit enim nos esse memores eorum, quæ dicta sunt in cap. de substantia, nam si substantiæ quoque competunt, ergo non soli quanto, quare non sunt uerè propria Quanti.*

- *Non suscipere magis & minus.* — *Quòd omni quanto conueniat, probatur per inductionem; nam neque numerus est magis numerus, quàm alius numerus, neque tempus est magis tempus, quàm aliud tempus; maius quidem tempus esse potest, sed non magis, & sic de cæteris; igitur nullum quantum suscipit magis, & minus.*

- *Dici æqualem & inæqualem.*
  - *Quod omni quanto competat, probatur per inductionem; numerus enim dicitur numero æqualis, & inæqualis; & tempus tempori, & linea lineæ, & superficies superficiei, & sic reliquæ species quanti, ergo omni quanto competit dici æquale, & inæquale.*
  - *Quòd soli quanto competat probatur, qualia enim non dicuntur per se æqualia, uel inæqualia, sed per accidens & merito quanti, ut album si dicatur albo æquale, est per accidens quia propter superficiem, in qua est, nam album per se sumptum cum sit qualitas, dicitur potius simile, uel dissimile, sic per alia entia discurrendo uidemus nullum dici per se æquale, uel inæquale, sed per quantum ergo soli quanto competit.*
  - *Est igitur uerè proprium Quanti, quia & oi, & soli competit.*

Quantum non habere contrarium.

In quantis definitis, ac determinatis manifestum est per inductionem, nam linea, & superficies, & bicubitum, & tricubitum, & alia eiusmodi nullum habent contrarium, ergo omne quantum determinatum caret contrario; dicitur autem quantum definitum, seu determinatum, quod per se quantitatem significat sine respectu ad aliud.
Bicubitum, & tricubitum non sunt aliæ species quanti præter nominatas, sed earum species, siue eædem ut per proprias partes mensurata, ut tricubitum significat lineam prout per cubitum tanquàm per partem ter sumptam mensuratur.

Dubium est in quantis non determinatis, sed habentibus respectum ad aliud, qualia sunt magnum, & paruum, multum & paucum, est enim magnum contrarium paruo, & multũ pauco.

Soluit hoc dubium Arist. duobus modis. — *Primo,* ✱ — *Secundo,* †

Si qua est in Quanto contrarietas, ea esse uidetur in loco, dicunt enim locum medium in mũdo esse infimum, circumferentiam autem cæli esse locum supremum, inter quæ uidetur maximè propriè esse contrarietas, cum inter se maximè distent, & ex maxima distantia sumatur definitio contrariorum, dicunt enim contraria esse illa, quæ sub eodem genere maximè distant; atqui distantia propria dicitur de loco, ergo propriè in loco est contrarietas.

Non dicit hoc Arist. ex propria sententia, sed secundum alios, loquitur enim in tertia persona, nec uult in præsentia de hoc disputare: non est autem uerum quòd in partibus loci sit contrarietas, nam sursum, & deorsum non opponuntur contrariè, sed relatiuè; in definitione autem contrariorum ponitur distantia non secundum locum sumpta, sed metaphoricè pro distantia secundum essentiam, & naturam hic autem pingui Minerua hæc considerat Aristoteles.

★ *Primo probat per instantiam dictis hæc non esse quanta, sed relatiua. quod etiã probat duobus argumentis.*

Primo sic: Quæ per seipsa non sunt quanta, sed per respectum ad aliud, ea non sunt in prædicamento Quanti, sed relationis, Magnum, & paruum, multum, & paucum non sunt quanta per seipsa sed per respectum ad aliud.
Ergo non sunt in prædicamento Quanti, sed relationis.
Maiorem Arist. non probat, quia manifesta est ex ipsa quanti natura, si enim quantum per proprias partes mensuratur, non est quantum per aliud, sed per seipsum.
Minorem ita probat, si magnum diceretur magnum per se, & paruum per se paruum, nunquàm diceretur mons paruus, & milium magnum, quum milium sit minus monte, dicimus tamen montem paruum, & milium magnum, ergo non per seipsa sic appellantur, sed per respectum ad alia sui generis, dicitur enim mons paruus comparatione aliorum montium, & milium magnum comparatione aliorum miliorum, sic dicimus in domo centum homines esse multos respectu aliarum domorum, & in theatro mille homines dicimus esse paucos, quia plures in theatro adesse solent, pauciores tamen sunt centum, quàm mille.
Secundo sic: uera quanta significant certam rei Quantitatem. At magnum, & paruum, multum, & paucum non significant certam rei quantitatem,
Ergo hæc non sunt uerè quanta.
Maior clara esse supponitur, Minor probatur, quia si quis interroget quanta sit res, non satisfacimus dicendo eam esse magnam, sic enim non respondemus certam rei quantitatem, sed potius relationem;
Hæc igitur sunt potius relatiua, quàm quanta, quæ ad hoc prædicamentum pertineant.

† *Secũdo per fiduciariam reprobationẽ dicens, dato, & non concesso quòd sint quãta, nõ est tamẽ in quanto contrarietas, quia nõ sunt cõtraria, quod probatur tribus argumentis,*

Primo sic ex natura contrariorum, contrarium existit sine pendentia à suo contrario, ut album sine pendentia a nigro,
Sed magnum dicitur magnum cum pendentia à paruo, ad quod refertur, quia nisi daretur aliquod milium paruum, hoc milium non diceretur magnum, proinde sublato paruo etiam magnum aufertur. Ergo magnum paruo non est contrarium.
Idem dicas de multo, & pauco.

Secundo sic, si magnum, & paruum sunt contraria, sequitur quòd duo contraria eodem tempore simul sunt in eodem subiecto, quod est impossibile; consequentia probatur, quia idem respectu diuersorum est simul magnum, & paruum, ergo si magnum est contrarium paruo, duo contraria simul erunt in eodem subiecto, quod est impossibile: quia si quid est, quod contraria suscipiat, sicut substantia, nunquam tamen eodem tempore ea recipit, sed diuersis temporibus: magnum igitur non est contrarium paruo, nec multum pauco.

Tertio sic, si magnum, & paruum essent contraria, sequeretur idem esse sibi ipsi contrarium, quod est impossibile; probatur consequentia, quia idem homo potest respectu diuersorum esse simul magnus, & paruus, igitur si hæc sunt contraria, idem sibi contrarius erit, at hoc est impossibile, ergo illa non sunt contraria.

Ergo ẽt si concedamus hæc esse Quanta, non est propterea in Quãto, contrarietas, quia non sunt contraria, sed sunt opposita relatiuè: reuera .n. sunt in prædicamento relatiuorum.

Relatiua, seu ea, quæ sunt ad aliquid, in plurali numero dicuntur, quia duo sunt, quæ mutuam inter se relationem habent, ut pater, & filius; Relatio autem dicitur ille respectus medius; ideo relatiua duo sunt, relatio autem una. Duorum autem relatiuorum alterum uocatur fundamentum, alterum uerò terminus, fundamentum uocatur illud; à quo denominatur relatio, ut si respectum, qui est inter dominum & seruum, appellemus dominium, dominus est fundamentum huius relationis, seruus uerò terminus, quod si eundem appellemus seruitutem, seruus erit fundamentum, dominus autem terminus.

Caput de relatiuis in duas præcipuas partes diuiditur, in prima loquitur Arist. de hoc prædicamento secundum opinionem antiquorum, in secunda illam opinionem corrigit, & ex propria sententia loquitur: Vtraq; pars subdiuiditur in duas, quoniam in utraq; consyderat prius naturam relatiuorum, deinde proprietates; naturam declarat definiens, seu describens ipsa relatiua, & in primis definitionem affert secundum antiquos, quæ talis est.

Ad aliquid dicuntur illa, quæ hoc ipsum, quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud.

- *Aliorum esse dicuntur illa, quæ in casu genitiuo referuntur.*
  Vt pater filij pater, maius minoris maius (Græcè loquendo) scientia rei scibilis scientia, habitus rei habentis habitum habitus est, positio rei positæ positio, quare & omnes positionis species sunt ad aliquid, ut sessio, statio, & reliquæ.
  Aduersus hæc Arist. cum artificio dubium affert, & soluit, ut ostendat se non desiderare impugnationem opinionis aliorum, sed potius conari eam defendere quantum potest. Dubium autem tale est, Quoniam inter relatiua nominauerat positionem, & eius species, uidetur quòd etiam positum esse, & sedere, & stare sint relatiua; tamen positum esse est ipsum prædicamentum situs, quod distinctum esse debet à prædicamento relatiuorum: Respondet Arist. aliud esse positionem, aliud esse positum esse, hoc enim dicitur denominatiuè à positione, at denominatiuum non est idem cum illo, à quo denominatur; igitur positum esse est prædicamentum situs, positio uerò est in prædicamento relatiuorum. Attamen rei ueritas est quòd hæc definitio est relatiuorum secundum dici, non secundum esse, ideo nimis ampla est, ideo Arist. ut ostendat eius absurditatem affert cum astutia exempla in aliis prædicamentis, ut significet hanc definitionem competere etiam aliis, quæ non sunt relatiua, nam uirtus, habitus, & scientia sunt qualitates, non sunt propriè relatiua.
- *Quomodolibet aliter ad aliud dicuntur illa, quæ non in genitiuo casu referuntur, sed uel in*
  - *Datiuo: ut imperans subiectis imperans est.*
  - *Accusatiuo: ut uerberans uerberatum uerberans est.*
  - *Ablatiuo: ut sensibile sensu sensibile; & uapulans à uerberante uapulans est.*
  - *Nullo casu: ut magnum dicitur quidem magnum respectu parui, sed in nullo casu pronuntiatur relatio hæc.*

Relatiua uel referuntur.

- *Ad idem nomen: Quando relatio est inter res pares, ut frater est fratris frater, simile est simili simile, æquale æquali æquale.*
- *Ad nomen diuersum: Quando relatio est inter res dispares, quarum altera superior, uel prior sit, altera inferior, uel posterior, ut pater non est patris pater, sed filij; & dominus non est domini dominus, sed serui.*

Habere contrarium : ut uirtus studiosi uirtus est , & uitium uitiosi uitium, contraria autem sunt uirtus, & uitium .
Hoc non competit omnibus relatiuis,nam duplum,& dimidium sunt relatiua,& nullum habent contrarium .
Ratio huius est quia quum relatiua per se non sint,sed fundentur in aliis prædicamentis, sequuntur naturam prædicamenti, in quo fundantur; nam si relatio in qualitate fuerit, contrarium habent, ut uirtus,& uitium. At si relatio fuerit in prædicamento non haben te contrarium, ut in substantia,uel in quanto,ipsa quoq; relatiua contrarinm non habent, ut duplum,& dimidium,quia in quantitate fundantur. Non est autem intelligendū quòd relatiuum sit contrarium alteri correlatiuo,ut uirtus habenti uirtutem,sed alicui alii rei, ut uirtus uitio, ambo.n.sunt relatiua,sed non ad seinuicem.

2 *Suscipere magis, & minus: Vt simile,& dissimile, aquale,& inaquale dicuntur magis, & minus talia.*

Proprium est relatiuorum.

Hoc non competit omnibus relatinis, qnia si relatio fuerit in prædicamento non haben te magis,& minus,ut in quanto,ipsa quoq; relatiua non habent magis , & minus.
Dubitatur quomodo Arist. dicat aquale dici magis , & minus æquale, tum quia est in quantitate, tum quia clarum est quod aqualitas consistit in indiuisibile, citra quod,& ultra quod inaqualitas est, quare non dicitur magis, neque minus aquale .
Respondet Porphirius quòd æquale,& inaquale non sunt species Quanti,sed proprietates, at proprietates non sunt in eo prædicamento,cuius sunt proprietates,ut risibilitas est pro prietas hominis, nec tamen est substantia, sed accidens. Ideo æquale, & inæquale pos- sunt habere magis,& minus,quia non sunt quantitates,sed propria quantitatis.
Melius respondet Ammonius non posse reuera aquale dici magis,uel minus aquale,ideo uel delenda esse illa uerba Arist. uel si admittantur,Arist.pingui Minerua locutum esse, & secutum esse ipsum loquendi abusum quod in hoc libro non est inconueniens.

3 Dici ad ea quæ reciprocantur; de hoc infra,
4 Simul esse natura; de hoc infra,

In eodem casu: ut dominus serui dominus , & seruus domini seruus sic ; maius minore maius,& minus maiore minus .

Non in eodem casu: ut scientia rei scibilis scientia, & scibile scientia scibile,sed non scien tia; sic sensus rei sensibilis sensus est, sensibile autem non dicitur sensus sensibile,sed sensu.

Dici ad ea quæ reciprocantur.

Dubium est in qnibusdam,quae non uidentur reciprocari,ut ala refertur ad auem,& di citur esse auis ala,& non reciprocatnr,quia auis non dicitur ala, neque ala neq; ullo mo do reciprocatur ad alam .
Soluit Arist.dicens ista non reciprocari,quia non rectè fit assignatio correlatiui, ala .n. ad alatum refertur, non ad auem,ergo si assignatio conueniens fiat, semper reciprocan- tur, ala enim dicitur alati ala,& alatum dicitur ala alatum .
Adhuc aduersus hoc dubitatur, qnia sæpe contingit ut non habeamus proprium nomen , ad quod relatio fiat,ut temonem ad nauigium referre non possum us , cum aliqua naui- gia temonem non habeant, quare non reciprocabitur nauigium ad temonem, nihil tamen adest,ad quod melius referatur nomen temonis.
Respondet Arist.nomina tunc à nobis esse fingenda, & dat regulam ut ab eo relatiuo , quod iam habemus,ut à temone,formemus nomen denominatiuum alterius correlatiui, ad quod fiat conueniens relatio,& dicamus,temo temonati temo, & temonatum temone te- monatum,& caput capitati caput, & capitatum capite capitatum.
Quod autem,si conueniens assignatio relatiuorum fiat,semper relatio conuertatur, probat Arist. duabus rationibus. De quibus in sequenti pagina .

Prima sumitur à relatiuis notis, in quibus nullum est dubium, nam certum est quòd refertur dominus ad seruum, & è conuerso seruus ad dominum; attamen si in his quoq; aliquis non rectam faceret assignationem, non fieret reciprocatio, nam si diceret, dominus hominis dominus, non reciprocaretur, non enim dici potest, homo domini homo, hoc igitur inditio est quòd in his quoque, in quibus dubitatum est, contingit ut reciprocatio non fiat, quia non recta assignatio relatiui facta est: hac itaq; si recta fiat, semper relatio reciprocabitur.

Secunda ratio est, illud est uerum correlatiuum, quo manente, etiã si alia per intellectum auferantur, relatio manet; illud autem non est uerum correlatiuum, quo manente, & ablatis aliis relatio non manet, ut idem homo est & homo, & albus, & dominus, ad hominem, & ad album non fit recta assignatio relationis serui, sed ad dominum, quia ablato quòd sit homo, & quòd sit albus, & manente domino relatio serui adhuc manet, sed ablato domino, & manente homine, uel albo, relatio serui aufertur, solus igitur dominus est uerum correlatiuum serui, ad quem relatio reciprocatur, sed non ad alia; quare si recta assignatio fiat, semper relatio conuertitur.

An ad reciprocantia dici sit uerum propriũ relatiuorũ Arist. nihil dicit, quia nõ ex propria sententia loquitur, sed ex sententia antiquorum; nos autẽ dicere possumus nõ esse uerè proprium, quia licèt competat omnibus relatiuis, ut probatũ est, tamẽ nõ cõpetit solis, nã homo, et risibile reciprocãtur inter se, nec tamen sunt relatiua, quia nec homo refertur ad risibile nec risibile ad hominem.

Simul esse natura .i. altero posito alterum poni, et ablato auferri, ut pater definit esse pater ablato filio, & ponitur posito filio, simul.n. ponuntur, & simul tolluntur. Hoc non uidetur cõpetere omnibus relatiuis, quia non competit:

Scientiæ, & scibili, quæ sunt relatiua, idq; ostenditur dupliciter.

Primo sic: Quicquid est simul natura cũ alio, est etiam simul tempore cũ illo,
Sed scibile non: est simul tempore cum scientia.
Ergo scibile, & scientia non sunt simul natura,
Maior clara est, minor probatur, quia prius tempore fuerunt res scibiles, deinde fuit acquisita earum scientia, ergo scibile est prius tempore, quàm scientia.

Secundo sic, Illud, quo ablato alia auferuntur, & iis ablatis non aufertur, est prius natura, quàm illa.
At scibili ablato aufertur scientia, & ablata scientia non aufertur scibile,
Ergo scibile est prius natura, quàm scientia, ergo non simul natura, Maior clara est per definitionem prioris naturæ,
Minor probatur dupliciter. †

Sensui & sensibili, quæ sunt relatiua, idq; ostenditur dupliciter.

Primo sic: Quicquid est simul natura cum alio, est etiam simul tempore cum illo,
Sed sensibile non est simul tempore cum sensu.
Ergo sensibile, & sensus non sunt simul natura,
Maior clara est, minor probatur, sensibile existit antequàm sentiatur, ergo est prius tempore, quàm sensus.

Secundo sic: Illud, quo ablato alia auferuntur, & iis ablatis non aufertur, est prius natura, quàm illa,
At sensibili ablato aufertur sensus, et ablato sensu non aufertur sensibile,
Ergo sensibile est prius natura, quàm sensus, ergo non sunt simul natura.
Maior clara est per definitionem prioris naturæ,
Minor probatur dupliciter. ✱

Primo

Primo sic, Multa scibilia actu existunt, quorum nulla extat scientia, ut quadratura circuli, at non datur scientia alicuius scibilis, quod non extet, ergo scibile potest esse absq; scientia, & scientia non potest esse sine scibili.

†

Secundo sic, Ablato omni animali aufertur omnis scientia, quia non datur aliud sciens præter animal, manent tamen aliæ res scibiles, ergo scientia ablata scibile non aufertur, contra verò ablatis omnibus rebus scibilibus aufertur etiam animal, quare etiam scientia omnis tollitur, ergo scibili ablato scientia aufertur.

Primo sic, Ablato omni sensibili aufertur omne corpus, quia omne corpus est sensibile, ergo ablato sensibili aufertur omne animal, quia omne animal est corpus, proinde aufertur omnis sensus, quia non datur sensus nisi in animali; sed ablato omni sensu, & omni animali sentiente manent aliæ res sensibiles.
Ergo sensibili ablato aufertur sensus, & ablato sensu non aufertur sensibile.

★

Secundo sic, Sensus simul est cum sensitiuo, hoc est cum animali, nam omne sensitiuum est animal,
Sed sensibilia sunt priora, quàm sensitiuum, quia elementa sunt sensibilia, & sunt priora natura, quàm animal,
Ergo similiter ipsa sensibilia sunt priora natura, quàm sensus, & iis ablatis aufertur sensus, sed non è conuerso.
Minor probatur, quia animal ex elementis constituitur tanquàm ex materia, quare sunt priora natura animali, & iis ablatis aufertur animal, sed non è conuerso.

Hæ omnes obiectiones, quæ sumuntur à scientia, & scibili, à sensu, & sensibili, solui possunt, ut Ammonius notat, nam scientia, & scibile sunt simul tempore, dummodo utrunq; eodem modo sumatur, i. uel utrunq; actu, uel utrunq; potentia, sed non alterum actu, & alterum potentia, ut in obiectionibus sumebatur; dum enim aliquid actu non est cognitum, ut quadratura circuli, non est actu eius scientia, sed potestate, & ipsa quoque quadratura non est actu scibilis, sed potestate; ablato autem omni animali aufertur omne sciens, quare & omnis scientia tam actu, quàm potestate aufertur, sic autem etiam scibile aufertur, nam res quidem aliæ manent, non tamen ut scibiles, si nihil manet, à quo sciantur, quando igitur scientia non est nec actu, nec potentia, similiter ipsum scibile, neque actu est, neq; potentia. Arist. autem hanc solutionem omisit uel quia eam nobis considerandam reliquerit; uel quia non est eius consilium in hoc libro exactè de his rebus loqui, sed crassa Minerua, præsertim hic, ubi non secundùm propriam sententiam de relatiuis loquitur, sed secundum opinionem aliorum.

In secunda parte capitis ostendere uolens Arist. non rectè definita esse relatiua ab antiquis, & meliorem ipse definitionem adducere, dubitare incipit aduersus illam antiquorum definitionẽ, & inquit uideri illam definitionem complecti aliquas substantias, unde sequetur quòd aliqua substantia erunt in prædicamento relatiuorum, quod est absurdum, de quibus autem substantiis hoc dubium oriatur sequens substantiarum distinctio indicat.

Substantia alia est

- *Prima .i. indiuidua*
  - *Totalis: ut hic homo: De hac nullum dubium oritur, quia clarum est hanc non referri, nec dici esse alterius, nam hic homo non dicitur alicuius hic homo.*
  - *Partialis: ut hæc manus: De hac nullum dubium oritur quia clarum est hanc non referri, nec dici alterius, nam hæc manus non dicitur alicuius hæc manus.*
- *Secũda .i. uniuersalis*
  - *Totalis: ut homo: De hac nullum dubium oritur, quia clarum est hanc non referri, nec dici alterius, homo enim non dicitur alicuius homo.*
  - *Partialis: ut manus: De hac sola oritur dubium, quia uidetur esse relatiua, quia dicitur esse alterius, nam manus dicitur alicuius manus, & caput alicuius caput, quare si definiamus relatiua per id, quod est dici alterius, non possumus euitare quin dicamus partes secundarum substantiarum esse in prædicamento relatiuorum, quod est absurdum, quia pars substantiæ est substantia, nec potest esse accidens.*

Dubium hoc solui non potest admissa definitione relatiuorum ab antiquis tradita; afferamus igitur meliorem definitionem, quam Arist. talem affert.

Relatiua sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodammodo se habere.

Quæ definitio significat Relatiua nullam aliam essentiam habere, quàm positam in relatione ad aliud; ideo distinguitur hæc definitio ab illa, quam antiqui attulerunt, quia ipsi definiebant Relatiua per id, quod dicuntur, Arist. autem uult esse definienda per id, quod sunt; quare apud illos Relatiua erant quæcunque dicuntur alterius, etiam si ipsa secundùm se propriam essentiam habeant absolutã, & liberam ab omni respectu, quo fit ut multæ substantiæ, & multæ qualitates comprehendantur sub definitione relatiuorum, quia dicuntur alterius, ut uirtus secundùm se est Qualitas, & ens absolutũ, dicitur tamen alicuius uirtus; sic etiam caput dicitur alicuius caput, quum tamen sit substantia. At secundùm Arist. hæc non sunt relatiua, quia quanuis dicantur esse alicuius, non tamen totam suam essentiam habent in hac relatione positam, sed habent essentiam absolutam, imò sunt primariò entia absoluta, secundariò autem dicuntur esse alterius. Vera autem relatiua sunt ut pater, & filius, quia pater quatenus est pater nihil est nisi respectu filii, & filius nihil est nisi respectu patris.

Vera igitur relatiua definiuntur secundum esse, non secundum dici, & ita facilè soluitur dubium de partibus substantiarum, non est enim inconueniens quòd caput sit relatiuum secundum dici, per hoc .n. non ponitur in prædicamento relatiuorum, sed est in prædicamento substantiæ, quia essentiam habet absolutam, non in respectu positam.

Proprium uerorum Relatiuorum secundum Arist. est quòd altero distinctè cognito alterum quoque distinctè cognoscitur, ut per inductionem facilè ostenditur, nam si distinctè cognoscam aliquod esse duplũ necesse est ut distinctè cognoscam etiam dimidium, & è conuerso; sic si distinctè cognoscam aliquem ut patrem, necesse est ut filium quoque distinctè cognoscam; si uerò confusè alterum, etiam alterum confusè; idq; similiter uerum esse comperimus in omnibus, quæ sunt Relatiua secundum esse, eodem enim modo alterum est notum, uel ignotum, quo alterum; Relatiuis autem secundum dici hæc proprietas non competit, unde patet ea non esse uera Relatiua, possumus enim distinctè cognoscere caput, & ignorare, id cuius est caput.

Caput de qualitate in duas præcipuas partes diuiditur, sicut alia quoque prædicamenta, in altera Arist. docet naturam Qualitatis, in altera eius proprietates inquirit; Naturam Qualitatis docet eam describens, & postea in species diuidens; satis enim Qualitatis naturam cognoscemus, si cognouerimus omnes eius partes, & quomodo totum prædicamentum cum suis partibus distinguatur ab aliis prædicamentis.

Qualitatem ita describit, Qualitas est secundùm quam quales quidam esse dicuntur. i.à qua dicimur quales; sic autem non omnino describit idem per idem, quale nanque significat accidens concretum, qualitas uerò abstractum, at notius est concretum abstracto, ideò declarat ignotius per notius; dicit autem [Quidam] denotans substantiam particularem, quæ primariò appellatur Qualis à Qualitate, nam dixerat in cap. de substantia accidentia omnia præcipuè inesse in prima substantia ut in subiecto, in secunda uerò substantia inesse secundariò, & merito prima.

Qualitatis quatuor sunt species subalternæ, ideo que ab Arist. modo uocata species, modo genera:

- *Dispositio, & habitus.* 1.
- *Naturalis potentia, & impotentia.* 2.
- *Passio, & patibilis Qualitas.* 3.
- *Figura, & circa unumquodq; cõsistens forma,* 4

1. Dispositio, & habitus, Est qualitas non naturaliter inexistens, sed aduentitia, & acquisita quæ propriè est in rebus animatis, & nullum generat affectum in sensibus, ad differentiam tertiae speciei. Non sunt duæ species distincta dispositio, & habitus, sed una, & eadẽ, quae appellatur.

- *Dispositio, si leuiter sit impressa.*
  - *Vt scientia debilis, ac facile mobilis; morbus facile separabilis; sanitas in eo, qui sit facilis ad aegrotandum; calor aduentitius, ut aquae calefactae.*
- *Habitus, si firmiter in haereat.*
  - *Vt scientia firma, uel saltẽ mediocris; uirtus, sanitas firma; morbus inseparabilis, aut aegrè separabilis ut febris illa, quae dicitur Hectica .i. habitualis.*

Probatur hoc ex consuetudine loquẽdi, dicimus .n. nos habere habitum Grammaticae, quãdo eam firmiter tenemus; si uerò non firmiter, tunc dicimus nos eam habere ut dispositionẽ.

Haec species Qualitatis in subiecto est

- *Anima ut scientia, uirtus.*
- *Corpore ut sanitas, morbus.*

2. Naturalis potentia & impotentia.

Ad facilè agere: Vt pugilatores dicuntur à naturali potentia pugilandi; & cursores à naturali potentia currendi; qui uerò ad hac non sunt naturaliter apti, habẽt ad ea impotentiam naturalem

Ad non facilè pati: Vt salubres à naturali potentia dicũtur, quia ita sunt naturaliter affecti, ut à multis accidentibus, & incommodis non facile patiantur; insalubres uerò dicuntur illi, qui impotentiam habent, i. debilem uim resistendi, proinde facilè in morbũ incidũt. Sub hac specie locantur durũ, & molle, nam durum habet naturalem potentiã resistendi, ut non facilè secetur; molle autem habet naturalem impotentiam, quia non facilè resistit, sed facile secatur.

Nõ sunt duæ spẽs Qualitatis potentia, & impotentia, sed una, idq; ob duas rationes

Prima ratio est quia impotentia est ueluti priuatio potẽtia, priuatio autem reducitur ad speciem, in qua est habitus.

Secunda ratio est quia eadem qualitas potest diuersis modis dici tum potentia, tum impotẽtia, nam molle habet naturalem potentiam ut secetur, & habet naturalem impotentiam ad resistendum secanti; sic salubre habet naturalem potentiam ad sanitatem, & ad resistendum causis morborum; & habet impotentiam naturalem ad ægrotandũ.

Hac species qualitatis est in subiecto.

Anima, ut naturalis potentia, uel impotentia ad discendam Grammaticam, uel artem aliquam.

Corpore, ut salubritas, & insalubritas, durities, & mollicies.

3. Pasſio, & patibilis qualitas: Non ſunt duæ ſpecies, ſed una, & eadē, & eſt Qualitas tum naturalis, tum aduentitia, tam in rebus animatis, quàm in inanimatis; appellatur autem pasſio, uel patibilis Qualitas, quia non eſt ſine pasſione, id autem eſt duobus modis, aut enim.

- Pasſionem in ſenſu generat, ut dulcedo, amaritudo, calor, & frigus, non enim ideo uocantur pasſiones, uel patibiles qualitates, quia ſubiectum dum eas recipit, patiatur, ut mel dulcedinem; ſed quia dulcedo pasſionem in ſenſu guſtus generat, & ſic calor, & frigus in ſenſu tactus.
- Non pasſionem in ſenſu generat, ſed ex pasſione innaſcitur, ut colores omnes, nulla.n. materiali pasſione ſenſum uiſus afficiunt; ſed patibiles Qualitates dicuntur quia ex pasſione innaſcuntur, quod Ariſt. ita probat, quemadmodum pallor in timente fit ex pasſione in eo facta, quæ eſt timor; ita ille, qui pallorem habet naturalem, ex ſimili interna naturali pasſione eum habet, uterq; .n. habet ſanguinem remotum à facie. Sic etiam rubicundi habent eum colorem ex pasſione materiali ſimili illi pasſioni, qua etiam uerecundi rubeſcunt, nam uterq; ſanguinem habet in facie.
  Alia quoque omnia rubea ex tali, uel ſimili aliqua pasſione interna eum colorem habere uerisſimile eſt. Hæc autem accidentia, quæ ex pasſione innaſcuntur, duplicia ſunt, alia enim.

alia enim
- Naturaliter, & ab ortu in ſunt, ideoq; uel ſunt immobilia, uel magna cum difficultate mobilia; ſunt autem alia in
  - Anima: ut naturalis amentia, naturalis ira ex aliqua naturali pasſione interna.
  - Corpore: ut naturalis pallor, naturalis rubedo uel nigredo
  - Hæc eſt uerè in prædicamento Qualitatis ſub ea ſpetie, quæ dicitur pasſio, ſeu patibilis qualitas innata ex pasſione naturali; quòd enim ſit qualitas oſtenditur, per definitionem Qualitatis, quia ſubiectum ab hac nominatur Quale, æthiops .n. à naturali nigredine dicitur niger.
- Nō ſunt ab ortu ſed aduētitia, idq; duobus modis, uel .n.
  - Per tempus notabile, aut etiam per totam uitam permanent, quia ægre remouentur; ſūtq; tum in
    - Anima: ut amentia, uel ſtoliditas ex morbo concepta.
    - Corpore: ut pallor ex diuturno morbo, & nigredo ex æſtu.
    - Eſt in prædicamento Qualitatis, & uocatur patibilis qualitas, uel pasſio de genere Qualitatis, quod probatur, quia ſubiectum ab hac nominatur Quale.
  - Facile mobilia ſunt, & breui ſeparantur, ſuntq; tum in
    - Anima: ut ira ob aliquod improuiſum accidens.
    - Corpore: ut rubedo ex uerecundia, pallor ex timore.
    - Hæ non ſunt qualitates, ſed ſunt pasſiones de prædicamento Pati, quod probatur per definitionē Qualitatis, quia ſubiectum ab eis non denominatur Quale, non.n. dicimus eſſe pallidum, ſed timere, quod eſt pati; ſic non dicimus eſſe rubeum ſed uerecundari; ſic non dicimus eſſe iracundum, ſed iraſci; hæc autem omnia dicendo dicimus pati, non dicimus Qualitatem.

4. *Figura, & circa unumquodque consistens forma. Hæc species potest uocari terminatio, uel figuratio Quanti, consyderatur enim in quanto cõtinuo, & uocatur*

- *Figura In rebus inanimatis, ut in mathematicis, sicuti in superficie, & in corpore; in superficie, ut triangulum, quadrangulum; in corpore autem ut cubitum, pyramidale.*
- *Forma In rebus animatis, quæ est quidem figura quædam, sed magis elaborata, quàm figura inanimatorum. Aristo. autem adiecit illa uerba circa (ununquodq; consistens) ne intelligeremus formam internam, quæ est substantia, & pars rei, intelligit enim eam formam, quæ solum in externa, ac superficiali figuratione ac lineatione consistit.*
- *Rectitudo, & curuitas In terminis figuratur, ut in linea*

Quod hæ omnes sint Qualitates probatur ex definitione Qualitatis, Ab his enim subiecta nominantur Qualia, ut à figura triangulari hæc superficies nominatur triangulum, & linea à rectitudine nocatur recta.

Soluit Arist. dubium de quatuor infrascriptis, quæ uidentur esse qualitates, nec tamen sunt, sed potius sunt in prædicamento situs, quia significant positionem partium inter se, ut ex eorum definitionibus manifestum fit, sunt autem hæc

- *Rarum Cuius partes distant ab inuicem*
- *Densum Cuius partes inuicem sunt propinqua.*
- *Asperum Cuius partes alia aliam excedit, ac supereminet.*
- *Lene Cuius partes omnes secundum rectitudinem posita sunt, ita ut nulla supereminent.*

Postquàm Arist. declarauit quid sit Qualitas, mox etiam declarat quid sit Quale, & inquit Qualia esse illa, quæ à supradictis qualitatibus dicuntur denominatiuè aut quomodocunq; aliter. Quum enim in principio capitis dixisset qualitatem esse, à qua nominamur quales, nunc uult docere quot modis quale à qualitate dicatur non enim semper dicitur denominatiuè, sed etiam aliis modis, ut in sequenti tabella uidere est.

Quale dicitur à qualitate uel

Solùm à re, sed nō à nomine tum

Quando nullum est positum qualitati nomen, ut euenit in secunda specie qualitatis, nam potentia naturalis currendi nullum uomen habet; tamen ipse qualis habet nomen, & dicitur cursor, non quidem à nomine qualitatis, quum eius nomen non extet, sed ab ipsa qualitate, quam habet.

Quando qualitas habet nomen, sed non est in usu ut quale de nominetur ab eo, ut uirtus est qualitas primæ speciei, tamen habens uirtutem non uocatur uirtuosus, sed studiosus; qualis igitur ab ipsa re nominatur, nempe à uirtute, quam habet, ab ea enim dicitur studiosus, sed nou à uomine uirtutis, quum aliunde sit sumpta nominatio, uidelicet à studio.

Et à nomine, id q; uel

Denominatiuè: ut à Grammatica Grammaticus, & ab albedine albus.

Aequiuocè ut à Grammatica scientia, quæ est Qualitas, mulier appellatur Grammatica.

Propriū est qualitatis.

Habere contrarium: ut contraria est iustitia iniustitiæ, & albedo nigredini, similiter in qualibus, nam coutrarium est iustum iniusto, & album nigro: Non est uerè proprium, quia non omni competit.

Non competit quartæ speciei, quia figuræ, & triangulo nihil est contrarium; Neque competit qualitatibus mediis inter extremas, nam colores medii, ùt uiridis, ac rubeus nullum habent contrarium.

Hoc autem crassa Mineruа dicitur, reuera.n. etiam in mediis est contrarietas, licèt minor, & minus apparens. Tradit autem Arist. regulam notatu dignam, quòd in quo prædicamento est unum contrarium, in eodem est alterum coutrarium, ut si iustitia est qualitas, iniustitia quoque est qualitas, quod patet per omnia discurrendo, nullum.n. aliud prædicamentum ei aptari potest, ergo necessario est qualitas.

Suscipere magis, & minus. *Huc refertur sequens tabula.*

Secundum eam simile, ac dissimile dici. Competit omni qualitati, & soli; ergo est uerè propriū probatur per inductionem, per quanlibet enim speciem qualitatis res dicuntur similes, ac dissimiles. si uerò cætera prædicamenta considerentur, nulli eorum competit ut per ipsum res dicantur similes uel dissimiles; nam per conuenientiam in substantia uocatur idem; per conuenientiam in quantitate uocatur æquale; per conuenientiam in qualitate uocatur simile.

Suscipere magis, & minus, ut album dicitur magis, & minus album tum alterum altero, tum idē seipso, est.u. aliqua res nunc magis, nūc minus alba: Nō competit omni qualitati, nam

In prima specie qualitatis dubium est, uidetur.n. quibusdam quòd iustitia nou possit esse magis, & minus iustitia, quod quidem in presentia concedimus, quia hic non est locus, in quo de hac re disputemus; dicimus tamen quòd licèt istæ qualitates non dicantur magis, neq; minus; attamen ipsa qualia dicuntur magis, & minus, dicitur .n. aliquis magis alio iustus, uel iniustus, & magis Grammaticus.

In quarta specie qualitatis manifestum est nō esse magis, & minus, cuius rationem affert Aristo. dans nobis normam, qua cognoscamus quænam recipiant magis, et minus, & quæ non recipiant, quæ talis est. ut aliqua dici possint magis, uel minus talia, duæ conditiones requiruntur.

Prima est ut ambo participent definitionem illius, ut si quid debet dici s magis album, quàm alterum, debet utrunq; participare definitioue albi;

Propterea non possumus dicere triangulum esse magis triangulū circulo, quia circulus non participat definitione triāguli.

Secunda est ut alterum magis, quàm alterum eam definitionem recipiat, ut definitionem albi magis huic rei competere, quàm illi,

Ideo non possumus dicere trangulū esse magis figuram, qu àm circulum, quia licèt ambo participent definitione figuræ, non tamen alterum magis, alterum minus, sed æqualiter.

In fine capitis affert Arist. dubium hoc, non potest eadem res esse in pluribus prædicamentis, tamen alias in cap. de relatiuis numerauimus inter relatiua dispositionem, & habitum, & scientiam eius speciem; hic uerò hæc eadem numerauimus inter qualitates primæ speciei. Soluit duobus modis, primo dicit genera esse relatiua, quia habitus dicitur alicuius habitus, & scientia dicitur rei scibilis scientia; sed horum species specialissimas esse qualitates, quia Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, neç Rhetorica alicuius Rhetorica. sed uidens hanc responsionem ueram non esse, quia necessarium omnino est ut omnes species sint, in eodem prædicamento, in quo est earum genus, ideo secundam affert responsionem meliorem dicens non esse inconueniens quòd una res diuersis modis consyderata in pluribus sit prædicamentis, quemadmodum.n. hic homo quatenus est homo est substantia, & quatenus est albus est qualis, & quatenus est pater est ad aliquid, ita scientia, & eius genus habitus, et alia eiusmodi propriè sunt qualitates existentes in anima, sed consyderata scientia respectu scibilis, & habitus respectu habentis, hæc alterius esse dicuntur, proinde hac ratione sunt in prædicamento relatiuorum modo quodam. Propterea nos ibi diximus hæc non esse uera relatiua, quia sunt relatiua solùm secundùm dici, nam præter hunc respectum habent naturam absolutam, quæ est Qualitas At uera relatiua sunt secundùm esse, & nullam aliam naturam habent præter respectum ad aliud; ideo hæc sunt propriè in prædicamento relatiuorum, illa uerò impropriè, & quodam modo, quum propriè sint in aliquo alio prædicamento.

Reliqua sex prædicamenta oriũtur ex substantia cum aliis tribus, uidelicet. Ex substantia

- *Cum qualitate*
  - *Agere: ut calefacere*
  - *Pati: ut calefieri*
  - *Substantia.n.est, quæ agit, & patitur, sed non calefaceret nisi per calorem, qui est qualitas, neque calefieret nisi per calorem: sequitur autem passio actionem, uel non est sine passione, quia ubi est actio, ibi est etiam passio; propterea post prædicamentum Agere, sequitur statim prædicamentum, Pati.*
- *Cum quãtitate*
  - *Vbi: ut in foro. Ex illa specie quanti, quæ uocatur locus, & ex ipsa substantia, quæ in loco est, oritur prædicamentum ubi, quod significat ipsam locationem substantiæ corporeæ in loco.*
  - *Quando: ut heri. Ex illa specie quanti, quæ dicitur tempus, & ex substantia, quæ in tempore est, oritur prædicamentum Quando.*
- *Cum Relatione.*
  - *Situm esse, ut iacere. Ex respectu partium corporis inuicem oritur prædicamentum situs, quando.n. ita sunt posita partes corporis, ut caput supremum locum habeat, pedes infimum, & aliæ partes rectæ sint, non inflexæ, tunc corpus dicitur stare, quæ est species situs; quum uerò omnes dictæ partes ita sunt positæ, ut nulla sit superior, dicitur iacere etc.*
  - *Habere ut uestitum esse: Ex respectu corporis ad corpus externum, quod circa ipsum est, & ipsum tangit, oritur prædicamentum Habere, ut habere uestem, habere calceos, habere annulum in digito.*

Quamuis hæc sex prædicamenta originem ducant ex aliis quattuor, non propterea sequitur hæc non esse genera generalissima, nam licèt alia prædicamenta sint ueluti causa istorum, non propterea sunt genera eorum, nam etiam ista sex sunt genera suprema, quæ nullum habent supra se aliud genus; Quare aliud est habere causam, uel originem, aliud est habere genus; prædicamentum potest habere causam ex alio prædicamento, sed non potest habere aliud genus.

Hæc vox Habere, est æquivoca, & multas habet significationes, quæ aliis quoq; prædicamētis possunt accommodari, Ideo Arist. ne credamus omnem significationem huius verbi pertinere ad prædicamentum Habere, distinxit ipsum in sex significationes hoc modo uidelicet

1. *Habere aliquam qualitatem, ut quum dicimus, habere scientiam, uel albedinem. Hoc non est illud prædicamentum, quod uocatur habere, sed est esse quale, & ad prædicamentum Qualitatis pertinet.*

2. *Habere tantam quantitatem, ut esse tricubitum. Hoc non facit prædicamentum Habere, sed pertinet ad prædicamentum Quanti.*

3. *Habere illa quæ circa corpus sunt, et hoc dupliciter*
   - *In toto corpore, ut habere uestem*
   - *In parte corporis, ut in digito annulum.*

   Hæc significatio facit propriè prædicamentum Habere.

4. *Continere, sicuti uas continens aquam dicitur eam habere. Hoc non facit prædicamentum Habere, sed potius pertinet ad prædicamentum Vbi.*

5. *Habere possessionem: ut diuitias, uel agrum. Hoc non est prædicamentum Habere, sed potius pertinet ad prædicamentum Relatiuorum. est enim respectus domini ad seruum, & possidentis ad rem possessam.*

6. *Habere uxorem. Hic modus est ualde impropriè dictus, nam etiam è conuerso dici tur uxor habere uirum, & significat simul uiuere. Quare non pertinet ad prædicamentum Habere.*

Oppositio habet quatuor species

- *Relatiuam: ut duplum, & dimidium opponuntur relatiuè, sicuti etiam pater, & filius.*
- *Contrariam, quæ uel est*
  - *mediata: ut inter album & nigrum habent enim alios colores medios: In subiectis aptis natis ad hæc suscipienda, non est necessarium ut alterum duorum insit, non enim est necessarium omne corpus esse uel album, uel nigrum, quum possit esse rubeum, uel uiride.*
  - *immediata: ut par, & impar, sanitas, & ægritudo. Necesse est ut in subiectis susceptiuis horum contrariorum semper alterum duorum insit, nam omne corpus animatum est ex necessitate uel sanum, uel ægrum, & omnis numerus est par, uel impar.*
- *Priuatiuam: Inter priuationem, & habitum, ut uisionem, & cæcitatem. Consyderatur utrunque in subiecto apto nato ad recipiendum, ut in homine, qui uerè potest dici & uidens & cæcus; at lapis non potest uocari cæcus, quoniam non est aptus ad uidendum, uocatur autem cæcum id, quod est capax uisus, & aliquando uidet.*
- *Contradictoriam: Inter affirmationem, & negationem. Semper alterum oppositorum est uerum, & alterum falsum, si enim affirmatio est uera, negatio falsa est, si negatio uera, affirmatio est falsa.*

Prius

- *Tempore: ut bellum Troianum prius fuit bello Romano. Et hic est maxime proprius modus, ac significatio huius uocis Prius.*
- *Natura in quibus non conuertitur existendi consequentia. Tale autem est, quòd ablatum aufert, sed positum non ponit, ut prius est animal homine, quia ablato animali aufertur homo, sed non posito animali ponitur homo. Hoc modo prior est omnis causa suo effectu, quando causa est communior, & non conuertitur cum effectu.*
- *Ordine: ut proœmium est prius narratione, & in scientiis priora sunt principia conclusionibus.*
- *Præstantia, & nobilitate: ut qui in ciuitate honorabilior est, uocatur cæteris prior, qua etiam ratione possumus inter alia animalia appellare hominem priorem, quia præstantior est. Qui modus est improprius, & alienus à significatione Prioris, sed fortasse uulgaris est iste modus loquendi.*
- *Natura: In quibus conuertitur existendi consequentia, sed alterum est causa alterius. Hic modus est in comparatione causæ cum effectu conuertibili, causa enim secundùm naturam est prior effectu, ut rationale, & risibile, nam utrouis ablato aufertur etiam alterum, utrouis posito ponitur etiam alterum, tamen rationale est natura prius risibili, quia est eius causa. Sic etiam si uera est oratio mea quòd cœlum mouetur, uerum est etiam in re ipsa quòd cœlum mouetur & conuertitur, quia si realiter cœlum mouetur, uera est oratio mea de illo quòd moueatur; Conuertitur ergo existendi consequentia, tamen prior natura est motus in cœlo oratione mea deipso, quia ueritas rei est causa ueritatis, quæ est in oratione, non autem ueritas orationis est causa ueritatis in re; ex eo enim quòd res est, uel non est, oratio dicitur uera, uel falsa esse.*

Simul

- *Tempore: quorum generatio in eodem tempore est, ut simul tempore in homine sunt rationale, & risibile. Hic est proprius modus, & propria significatio huius aduerbii, Simul*
- *Natura*
  - *Quæ conuertuntur secundùm existendi consequentiam, sed neutrum est causa alterius, ut relatiua, dicuntur enim simul esse natura duplum & dimidium.*
  - *Quæ ex eodem genere prodeuntia è diuerso inuicem diuiduntur, ut opposita differentia diuidentes aliquod genus, ut corporeum, & incorporeum sunt simul natura; similiter oēs species sub aliquo genere contentæ, & æqualiter ab eo distantes, ut homo, & equus: Si enim comparatio fieret non inter æqualia, sed inter superius, & inferius, non sunt simul natura, nam superius est prius natura inferiore.*

Motus species sunt sex

- *in substantia*
  - *Generatio* — *Motus de non esse ad esse, ut generatur homo, qui prius non fuit.*
  - *Corruptio* — *Motus de esse ad non esse, ut quum moritur homo, non est amplius homo, qui prius erat homo.*
- *in quantitate*
  - *Auctio* — *Motus de minore quantitate ad maiorem.*
  - *Diminutio* — *Motus de maiore quantitate ad minorem.*
- *Alteratio in qualitate: Vt calefactio aquæ, est. n. motus de frigido in calidū aqua eadē manente.*
- *Secundum locum mutatio, in Vbi; Motus de loco ad locum, ut de domo ad forum.*

Motui in genere, & uniuersaliter sumpto est contraria quies, quare omnes etiam species motus habent singulæ propriam quietem contrariam illi motui.

Habent etiam singulæ species motus proprium contrarium, nam generatio habet contrariam corruptionem Auctio habet contrariam diminutionem.

Alteratio uerò habet contrariam mutationem in oppositam qualitatem, ut frigefactio est contraria calefactioni, sed latet hæc contrarietas, quia uterq; contrarius motus adeptus est idem nomen, uocatur. n. uterq; alteratio; non autem sicuti in substantia alter generatio, alter corruptio uocabatur.

Motus secundùm locum habet contrarium motum, qui est in oppositum locum, ut ascensus est contrarius descensui.

IACOBI ZABARELLAE

NOBILIS PATAVINI TABULAE

In Lib. de Interpretatione,

Interpretatio est uox articulata ex humano arbitrio facta ad significandum conceptũ rei, qui est in animo, & est alia

- *Siplex, quia significat conceptũ simplicẽ, & est uel*
  - *Nomen, quod rem significat sine consignificatione temporis.*
  - *Verbũ, cuius tres sũt uires*
    - *Significare rem, per hanc conditionem uerbum non differt à nomine, nam etiam [curro] est nomen rei, significat enim cursum. Excipitur uerbum [est] quando est tertium adiacens, nullam.n. rem significat, ut quum dico, homo est albus.*
    - *Significare tempus, per hanc distinguitur uerbum à nomine, sed non à participio, quod similiter rem significat cum consignificatione temporis. Aliud autem est consignificare tempus, aliud est significare cum tempore, nam hora significat tempus tanquàm rem quandam, sed non cum tempore, uerbum uerò non significat tempus, sed est nomen rei, quam significat cum tempore.*
    - *Habere uim copulatiuam prædicati cum subiecto. Hanc neq; nomen habet, neq; participium, sed solum uerbum; quũ enim dico, Petrus. currit, uerbum hoc & cursum significat, & cum tempore presenti, & connectit cursum cum Petro, quod non facerem si dicerem, Petrus cursus; hinc fit ut uerbum sit semper prædicatum, uel prædicato iunctum, quando enim sumitur ut subiectũ, non est uerbum quia fungitur tunc officio nominis, ut si dicã currere est moueri.*

    Has duas uires solas habet uerbum [est] quando est tertiũ adiacens, ut quum dico, homo est albus, significat.n. copulationem, qua album cõiungitur cum hoĩe & consignificat tempus præsens.

    Sed has omnes tre uires habet uerbum [est] quando prædicatur ut secundùm adiacens, ut quum dico, homo est, significat enim existentiam tanquam rem quandam & tempus præsens, & copulam, quod patet per resolutionem in participium dicendo, homo est ens, hæc.n. eundem sensum habet, sed in hac separantur uires uerbi [est] secundi adiacentis, res enim significata manet in illo participio, ens, tempus aũt & copula manent in uerbo (est) medio; ideo rectè dicitur quod uerbũ (est) quando est tertium adiacens, non est prædicatum, sed copula prædicati cum subiecto. In omnibus aũt aliis uerbis hæ omnes tres uires insunt ut patet similiter per resolutionem in participium, & copulam, homo currit, homo est currens, ut de uerbo (est) secundo adiacente dictum est.
- *Complexa, quia significat conceptũ compositum, quæ dicitur oratio*

Oratio alia est

- *Perfecta, quæ sententiam complet, & hæc uel*
  - *Significat uerum, uel falsum, quam solam consyderat logicus* — *quæ dicitur Enuntiatio, & est uel*
    - *Affirmatio, quæ etiam dicitur compositio, quia prædicatum cum subiecto componit, ut homo est albus.*
    - *Negatio, quæ etiam dicitur diuisio, quia separat prædicatum à subiecto, ut homo non est equus.*
  - *non significat uerum, neque falsum, quæ ad logici consyderationem non pertinet est autem uel*
    - *Vocatiua, ut O bone Socrates*
    - *Interrogatiua, ut quid me uis facere?*
    - *Imperatiua, ut uade in forum*
    - *Precatiua, ut adiuua me.*
    - *Optatiua, ut utinam esse Romæ.*
- *Imperfecta, quæ sẽtentiam non complet, ut si ego essem Romæ.*

Enuntiatio uel est de subiecto.

uniuersali, ut homine

Vniuersaliter sumpto, & dicitur VNIVERSALIS

Affirmatio, ut omnis homo est iustus

Negatio, ut nullus homo est iustus

Non sunt contradictoriæ, quia hæc non est negatio huius affirmationis, quia negat aliquid præter id, quod fuit affirmatum; sed sunt inter se contrariæ, quia nunquàm sunt simul ueræ, sed in materia contingẽte sunt simul falsæ, in necia uerò una est uera, & altera falsa.

Hæc est negatio huius affirmationis, ideo sunt oppositæ contradictoriè, quia semper una est uera, & altera falsa.

Particulariter sumpto, & dicit PARTICVLARIS

Negatio, ut aliquis homo non est iustus, seu non omnis homo est iustus, nam hæ duæ idem significant.

Hæc est negatio huius affirmationis, ideo sunt oppositæ contradictoriè, quia semper una est uera, altera falsa.

Affirmatio, ut aliquis homo est iustus.

Nullam inter se habent oppositionem, quia possunt esse simul ueræ, ut in materia contingente, et solent uocati subcontrariæ.

Absq; ulla nota quantitatis, & dicitur INDEFINITA

Affirmatio, ut homo ẽ iustus

Negatio, ut homo nõ ẽ iustus

Nullam reuera inter se habent oppositionem secundum rem, quia uim habent particularium, & possunt esse simul ueræ, ut in materia contingente: sed secundum uocem habent apparentem contradictionem, ideo Arist. eas uocat contradictorias, quia huius affirmationis nulla est alia negatio.

Singulari, ut de Socrate, & dicitur SINGVLARIS

Affirmatio, ut Socrates est iustus

Negatio, ut Socrates non est iustus.

Opponuntur contradictoriè, quia huius affirmationis hæc est negatio, ideo semper una est uera & altera falsa.

extra enuntiationem apposita nomini facit nomen infinitum, ut Non homo; & apposita uerbo facit uerbum infinitum, ut non currit.

Particula negatiua NON

in enuntiatione si apponatur

Nomini subiecto non facit negationem, sed affirmationem de subiecto infinito, ut non homo est, cuius est negatio, non homo non est — *Idem dicendum est si subiectum sit aliquod uerbum acceptum instar nominis, ut non moueri est quiescere*

Nomini prædicato, non facit negationem, sed affirmationem de prædicato infinito, ut homo est non iustus, cuius est negatio homo non est non iustus. — *Idem dicendum est si prædicatum sit aliquod uerbum acceptum instar nominis, ut, moueri est non quiescere*

Verbo fungenti officio uerbi, facit negationem ut homo non currit, homo non est albus quod fit propter uim copulatiuam, quam uerbum habet, negatio enim debet tollere compositionem — *Hinc fit ut in enuntiatione non possit esse uerbum infinitum fungens officio uerbi; quod euenit propter uim copulatiuam quam uerbum habet, dum enim nomen uerbo apponitur, ut uerbo infinito (non currit) si apponatur homo negatiua aufert copulationem cum homine subiecto, quæ est negatio, ideo non est amplius uerbum infinitum, sed negatum.*

Notæ quantitatis, facit negationem, ut non omnis homo est albus, quæ est negatio particularis; sic etiam dicitur, nullus homo est æquus, quasi non ullus .i. non aliquis, & est negatio affirmationis particularis nempe negatio uniuersalis. — *Ratio huius est, quia licet nota quantitatis nõ apponatur nisi subiecto, tamen eius significatio respicit totam compositionem, significat enim subiectum illud ut subiacens illi prædicato; quoniam igitur ad faciendam negationem est apponenda negatiua dictioni notanti compositionem prædicati cum subiecto, ideo sicut uerbo apposita facit negationem, ita etiam apposita notæ quantitatis facit negationem.*

Modo in enuntiatione modali facit negationem, ut, non possibile est hominẽ uolare, perinde enim est ac si dicatur, non est possibile hominem uolare, sed de his loco suo dicetur.

Numerus omnium enuntiationum de secundo adiacente, & de uerbo adiectiuo temporis præsentis, possunt autem totidem alia fieri præteriti temporis, & totidem futuri.

Enuntiatio alia est.

- *De in esse, quæ simpliciter enuntiat prædicatum inesse subiecto, & est uel*
  - *De secundo adiacente, in qua solum uerbum (est) prædicatur, ut homo est*
  - *De uerbo adiectiuo, in qua non ponitur uerbũ (est) sed aliquod aliud uerbum, ut Homo ambulat*
    - *His duabus eadem præcepta aptantur, nam utraq; est resolubilis in participium, & uerbum (est) tertiũ adiacens, ut, homo est ens, homo est ambulans, & utraque potest fieri de subiecto infinito, & neutra potest fieri de prædicato infinito ;] hæc igitur uel ẽ.*
      - *De subiecto finito*
        - *indefinita*
          - *affirmatio hõ ẽ*
          - *negatio homo non est*
        - *uniuersalis*
          - *affirmatio omnis homo est*
          - *negatio nullus homo est*
        - *Particularis*
          - *affirmatio aliquis homo est*
          - *negatio aliquis homo non est*
        - *singularis*
          - *affirmatio Socrates est*
          - *negatio Socrates non est*
        - *Harum oppositiones ex iis, quæ supra de enuntiatione generaliter dicta sunt. petantur, nam ea omnia ad unguẽ his accommodantur.*
      - *De subiecto ĩfinito*
        - *indefinita*
          - *affirmatio non homo est*
          - *negatio non homo non est*
        - *uniuersalis*
          - *affirmatio omnis non homo est,*
          - *negatio nullus non homo est*
        - *particularis*
          - *affirmatio aliquis non homo est*
          - *negatio aliquis non homo non est*
        - *Harum oppositiones ex iis, quæ supra de enuntiatione generaliter dicta sunt, ad unguem petantur.*
        - *singularis*
          - *affirmatio non Socrates est*
          - *negatio non Socrates non est*
          - *Non est inter has uera illa cõtradictori a oppositio, quæ est inter singulares, finitas imò hæ nullam prorsus habent oppositionem, quum sensum habeant indefinitum, & possint esse simul ueræ; ratio autem huius est, quia non datur reuera enuntiatio singularis de subiecto infinito, nam singulare est indiuiduum signatum, quod non potest significari, per nomen infinitum, non Socrates enim significat indistinctè quicquid est præter Socratem, sed uocatur singularis hæc enuntiatio secundum apparentiam quandam, & ratione termini finiti, ut Socratis, qui est singularis.*
  - *De tertio adiacente, in qua uerbum (est) copulat nomen prædicatum cũ nomine subiecto, ut Homo est iustus.*
- *Modalis, quæ modũquoq; adiicit, quo prædicatum inest subiecto, ut Hominẽ ambulare possibile est.*

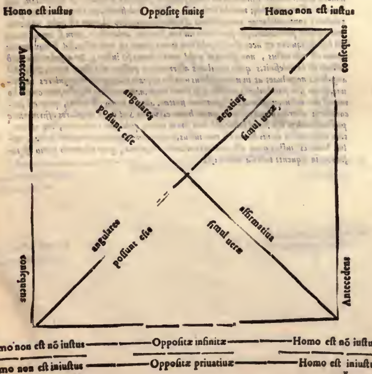
Numerus omnium enuntiationum de tertio adiacente temporis præsentis, possunt autem totidem aliæ fieri præteriti temporis, & totidem aliæ futuri.

- *Enuntiatio de tertio ad iacente uel est.*
  - *De subiecto finito, quæ uel est.*
    - *De Prædicatio finito*
      - *Indefinita*
        - *affirmatio, homo est iustus*
        - *negatio homo non est iustus*
      - *Vniuersalis*
        - *affirmatio, omnis homo est iustus*
        - *negatio, nullus homo est iustus*
      - *particularis*
        - *affirmatio, aliquis homo est iustus*
        - *negatio, aliquis homo non est iustus*
      - *Singularis*
        - *affirmatio, Socrates est iustus*
        - *negatio, Socrates non est iustus*
    - *De prædicato infinito*
      - *indefinita*
        - *affirmatio, homo est non iustus*
        - *negatio, homo non est non iustus*
      - *Vniuersalis*
        - *affirmatio, omnis homo est non iustus*
        - *negatio, nullus homo est non iustus*
      - *Particularis*
        - *affirmatio, aliquis homo est non iustus*
        - *negatio, aliquis homo non est non iustus*
      - *Singularis*
        - *affirmatio Socrates est non iustus*
        - *negatio, Socrates non est non iustus*
  - *De subiecto infinito, quæ uel est.*
    - *De prædicato infinito*
      - *indefinita*
        - *affirmatio, non homo est iustus*
        - *negatio, non homo non est iustus*
      - *uniuersalis*
        - *affirmatio, omnis non homo est iustus*
        - *negatio, nullus non homo est iustus*
      - *particularis*
        - *affirmatio, aliquis non homo est iustus*
        - *negatio, aliquis non homo non est iustus*
      - *singularis*
        - *affirmatio, non Socrates est iustus*
        - *negatio, non Socrates non est iustus*
    - *De prædicato infinito.*
      - *indefinita*
        - *affirmatio, non homo est non iustus*
        - *negatio non homo non est non iustus*
      - *uniuersalis*
        - *affirmatio, omnis nō homo est non iustus*
        - *negatio, nullus non homo est non iustus*
      - *particularis*
        - *affirmatio, aliquis nō homo est nō iustus*
        - *negatio, aliquis non homo nō ē nō iustus*
      - *singularis*
        - *affirmatio, non Socrates est non iustus*
        - *Negatio, non Socrates non est nō iustus*

De harum omnium oppositionibus idem dicendum est qđ dictum est antea de enuntiationibus de secundo adiacente.

Enuntiatio

Enuntiatio de tertio adiacente potest fieri infinita tum ratione subiecti infiniti, tum ratione prædicati; cum hoc tamen discrimine quòd enuntiatio de prædicato finito affinitatem aliquam habet, cum enunciatione de prædicato infinito, quia ex aliqua finita potest inferri aliqua infinita, & ex aliqua infinita potest inferri aliqua finita: sed illæ, quæ subiectum habent finitum, cum illis, quæ habent subiectum infinitum, nullam prorsus affinitatem habent, ex nulla enim finita potest inferri aliqua infinita, & ex nulla infinita aliqua finita. Cuius discriminis ratio est quia in enuntiatione subiectū habet locū materiæ, prædicatū uerò formæ, ideo sicut in rebus nulla datur trāsmutatio, & nullus trāsitus inter illa, quæ nō habēt eandē materiā, sed solū inter illa, quæ materiā habēt eandē, formas uerò cōtrarias; ita in enūciationibus euenire necesse est, illæ nanq;, in quibus finitū subiectū sumitur ut Homo, & illæ, in quibus sumitur infinitū, ut nō Homo, nullā inter se consequentiam habent; at subiecto eodem constituto siue finito, siue infinito, consequentia datur inter illas, in quibus prædicatum est finitum, ut iustus, & illas in quibus est infinitum, ut non iustus; ideo docet Arist. quòd uno subiecto proposito, quodcunq; illud sit, de illo duæ oriuntur oppositiones inter quatuor enuntiationes, duas finitas, & duas infinitas: nam si subiectum statuatur homo, oriuntur hæ quatuor, homo est iustus, homo non est iustus, homo est non iustus, homo non est non iustus; si uerò subiectum statuatur omnis homo, de eo aliae quatuor oriuntur; similiter si subiectum sit non homo, uel omnis non homo: & sic de caeteris. Quomodo igitur hæ quatuor inter se consequentiam habeant docet Arist. tum in indefinitis, tum in uniuersalibus & prius quidem in indefinitis, ut in hac tabella subscripta uidere est.

Consequentiam inter has uult esse talem quòd ex utralibet affirmatiua inferatur negatiua alterius, uidelicet affirmatiuam finitam sequatur negatiua infinita,& affirmatiuam infinitam sequatur negatiua infinita, sed non è conuerso,uult enim praedicatum infinitum idem ualere ac priuatiuum,& sic non iustum significare iniustum,ideo si de puero loquamur,non bona est haec consequentia,homo non est non iustus,ergo homo est iustus, puer enim neque iustus est,neque iniustus,bona tamen semper est ab affirmatiua ad negatiuã, nam si homo est iustus,sequitur ex necessitate quòd non sit non iustus , similiter si est non iustus,sequitur quòd non sit iustus.

In uniuersalibus autem,& earum oppositis eodem modo se habent consequentiae,quo in indefinitis , sed non similiter se habent in ueritate angularium uniuersales , & indefinitae; nam in uniuersalibus affirmatiuam unius sequitur negatiua alterius, & negatiuam non sequitur affirmatiua,idq; multò clarius est, quàm in indefinitis,quia negatiuae sunt particulares contradictoriae uniuersalium affirmatiuarum,ideo clarum est quòd uniuersalem sequitur particularis,& particularem non sequitur uniuersalis , nam si omnis homo est iustus,sequitur ex necessitate quòd non omnis homo est non iustus,sed si non omnis homo est non iustus , non sequitur quòd omnis homo sit iustus . De angularibus uerò dictum est in indefinitis quòd angulares affirmatiuae possunt esse simul uerae,& sic etiã angulares negatiuae; at in uniuersalibus non sic est,nam duae quidem angulares negatiuae,quum sint particulares,possunt esse simul uerae,nam negatiua infinita,non omnis homo est non iustus,aequiualet affirmatiuae finitae, aliquis homo est iustus, quae est subcontraria alterius angularis,non omnis homo est iustus. Sed duae angulares affirmatiuae possunt quidem esse simul falsae,sed non simul uerae, quia sunt contrariae,nam affirmatiua infinita,non omnis homo est non iustus,aequiualet negatiuae uniuersali finitae, nullus homo est iustus,quae est contraria alterius angularis , quae est,omnis homo est iustus,ut in sequenti tabella uidere est.

Huic æquiualet hæc, nullus homo est non iustus.

huic æquiualet hæc, aliquis homo est non iustus.

huic æquiualet hæc aliquis homo est iustus.

huic æquiualet hæc nullus homo est iustus

E 2

Necesse esse contradictionis alterã partem esse ueram & alteram falsam potest intelligi uel

- *Distinctè .i. determinatè hanc ueram, & illam falsam; quæ necessitas potest esse uel*
  - *Simpliciter dicta* — *Et hæc non habet locum in omni contradictione sed in ea tantum, quæ sit in materia necessaria, in hac enim altera pars determinatè sumpta uera, ac necessaria est, etiam de tempore futuro, ut si dicamus, necesse est cras uel solem oriri, uel non oriri, partem affirmatiuam ex necessitate ueram esse manifestum est, & partem negatiuam falsam ex necessitate simpliciter dicta. In materia uerò contingente neutra pars est uera necessario tali necessitate, etiam si iam euenerit, poterat enim non euenire, quia contingenter euenit.*
  - *Ex suppositione:* *Et hæc locum habet in contradictionibus in materia contingẽte, non tamen in omnibus, sed in iis tantum modò, quæ sunt de præterito tempore, uel de præsenti; quoniam enim altera pars determinatè sumpta iam contigit, & si potuit non contingere, facta est necessaria ex suppositione, nam supponendo quòd iam euenerit pars affirmatiua, necessarium est affirmatiuam esse ueram, & negatiuam falsam. In contingentibus autem singularibus futuri temporis necessitas hæc locum non habet, quum enim neutra pars adhuc euenerit, neutra est necessaria neq; simpliciter, neq; ex suppositione.*
- *Indistinctè .i. neq; determinatè hanc, neq; determinatè illam sed alteram duarum ueram esse necessarium est, siue hãc, siue illã, & alterã falsã* — *Hæc necessitas locum habet in omni contradictione, etiam singularium futuri temporis in materia contingente, necesse est .n. uel fore cras nauale bellum, uel non fore; neutra tamen pars est simpliciter necessaria, quia utraq; est contingens, & æquè potest esse, & non esse; neutra etiam est necessaria ex suppositione, quia neutra adhuc contigit; sed solum dicimus necessarium esse ut altera pars sit uera, non magis hæc, quàm illa, nec magis illa, quàm hæc, sed altera duarum indistinctè; Hæc est propria necessitas principii contradictionis, ex qua non potest inferri necessitas alterius partis determinatè sumptæ, quare nec arbitrii nostri libertatem, nec rerum contingentiam de medio tollit. Quando igitur dicimus necessarinm esse alteram contradictionis partem ueram esse, & alteram falsam, talem necessitatem intelligere debemus, hæc .n. omnes contradictiones complectitur; necessitas uerò alterius partis, determinatè sumpta uon est communis omnibus contradictionibus, ut dictum est.*

An ex praedicatis disiunctis liceat inferre coniunctum.

Quando duo praedicata, uel plura de eodem subiecto separatim praedicantur, ea coniunctim ut praedicatum unum de illo enuntiare

licet, si alterum de altero praedicetur per se.i.non per aliud, hoc autem est quãdo unum habet locum materiae, seu determinati,& alterum formae, seu determinãtis, idq; est duobus modis uel enim

Alterum est differentia essentialis,& specifica, quae cum altero facit unum per se

ut de homine praedicatur separatim animal,& separatim rationale,& ex his duobus fit unum per se, fit enim definitio hominis, ideo possumus coniunctim haec duo de homine enuntiare tanquam praedicatum unum dicendo, homo est animal rationale.

Alterum non est differentia specifica, sed accidens,& alterum est per se subiectum illius accidentis, quare ex iis fit unum, licèt non unum per se, sed unum per accidens.

ut de Socrate praedicantur separatim & homo, et album, possuntq; de illo coniunctim praedicari tanquàm praedicatum unum, quia licèt album non insit homini per se.i.essentialiter, sed ut differentia accidentalis, tamen inest per se in alio sensu, quia non per aliud, homo enim per seipsum est subiectum albedinis,& locum habet materiae recipientis,et albedo habet locum formae receptae, ideò ex his duobus praedicatis fit sufficienter unum,ut inferri possit,ergo Socrates est homo albus, tanquàm praedicatum unum.

non licet ✱

Non licet

Si alterum insit alteri p accidens .i. per aliud, non per seipsum, ex his enim nullo modo fit unum, nec per se, nec per accidens: Vt de aliquo homine prædicantur separatim coriarius, & bonus, quæ duo prædicata non se habent inuicem, ut recipiens, & receptum, non enim alterum alteri inest; sed prædicatur alterum de altero per accidens .i. ratione subiecti tertii, quatenus enim utrunq; in eodem homine inest, eatenus alterum de altero prædicatur, & neutrum est subiectum alterius per se ipsum. Non licet igitur inferre cōiunctim quòd ille sit coriarius bonus, quia si sumatur bonitas.

pro bonitate, simpliciter dicta, quæ est bonitas morum, sicut in prædicatione diuisa prius sumpta fuerat, ex hac, & arte coriaria nullo modo fit unum, ut prædictum est; ideo non possumus inferre ergo ille est coriarius bonus tanquam prædicatum unum. Similiter de eodem homine prædicantur diuisim musicus, & albus, ex quibus non potest ullo modo fieri unum, quia alterum non se habet ad alterum ut determinans ad determinatum, & ut actus ad potentiam, sed sunt duo actus, ex quibus non fit unum.

pro bonitate dicta secundum quid .i. pro ea, quæ est bonitas artis coriariæ, fit quidem unum ex coriario, & bono tanquàm ex determinato, & determinante, & dicere possumus aliquem esse coriarium bonum, tanquàm prædicatum unum: attamen hæc non est illa bonitas, quæ accepta fuerat in praedicatione diuisa, quando enim dicebamus, Socrates est coriarius, Socrates est bonus, non sumebamus bonitatem artis coriariae, sed bonitatem simpliciter dictam, quae ad mores pertinet, ex qua, & arte coriaria non fit unum, ut praediximus.

Si alterum in altero contineatur actu.

uel expresiè, ut si dicamus, Socrates est homo albus, Socrates est albus, non licet inferre, ergo Socrates est homo albus, quia in Socrate albo iam continetur albus, quare nugatio fieret dum idem bis praedicaretur.

uel implicitè, ut si dicamus, Socrates est homo, Socrates est rationalis, non licet inferre, ergo Socrates est homo rationalis, fieret .n. similiter nugatio dum idem bis praedicaretur, quia iam in homine continetur rationale.

An ex prædicato coniuncto liceat inferre diuisa

Quando plura simul iuncta constituunt prædicatum, quod de aliquo subiecto enũtiatur ut unum, illa eadem separatim accepta de eodem enuntiare

non licet

si in adiecto insit oppositio, cui iuncta sit contradictio, ut si dicamus, Socrates est homo mortuus, non licet inferre, ergo Socrates est homo, quia inter hominem seorsum acceptum, & mortuum est oppositio priuatiua, quam consequitur oppositio contradictoria, nam homo est corpus uiuens, mortuus autem significat priuatum uita, cum quo est coniunctum contradictorium uiuentis, quod est non uiuens.

Homo igitur simpliciter prolatus habet suam naturalem significationem, qua significat rem uiuentem; in hac autem enuntiatione, Socrates est homo mortuus, non retinet suam naturalem significationem, hac enim interimitur ab illo adiecto mortuus, sed stat sub determinatione ipsius adiecti, quare non licet simpliciter inferre, ergo Socrates est homo, quia tunc reuertitur ad suam naturalem significationem, cui opponitur prædicatum adiectum, mortuus.

Si alterum prædicatum de illo subiecto prædicetur per accidens .i. per alterum, cui appositum est, non per seipsum, ut si quis dicat, Homerus est poeta, non licet separatim inferre, ergo Homerus est, quia uerbum (est) non prædicabatur de Homero per seipsum, & ratione sui, sed per poetam, non enim dicebatur Homerus esse, sed esse poeta. Adhoc autem declarandum pertinent ea, quæ in principio diximus de uerbo (est) nam quando ponitur ut tertium adiacens, nullam rem significat, sed est solum copula, ut quando dicimus, Homerus est poeta, per uerbum (est) non significamus ullam rem, quæ de Homero prædicetur, sed solam copulationem poetæ cum Homero; sic igitur prædicatur uerbum (est) de Homero non per se, sed per accidens, per poetam, quare non licet inferre ergo Homerus est, quia tunc uerbum hoc recipit alium sensum, quem prius non habebat significat enim existentiam tanquam rem quandam, & illa prædicatur per se, non amplius per accidens. sic etiam si quis dicat, ille est coriarius bonus, non licet inferre, ergo est bonus, quia in illo coniuncto bonus non prædicabatur per se de illo homine, sed per coriarium .i. ut determinatio coriarii, non enim inest in illo homine bonitas, sed in arte coriaria, quam ille habet.

licet

si tum in adiecto, non sit contradictio, tum ambo illa prædicata per se prædicentur de illo subiecto, ut quando dicimus, Petrus est homo albus, licet utrunq; inferre separatim, quia album inest quidem homini, cuius determinatio quædam est, attamen de Petro prædicatur non solum per hominem, cui adiectum est, sed etiam per seipsum quum Petrus sit per se subiectum illius met albedinis.

De Enuntiationibus Modalibus.

Enuntiatio Modalis duas partes habet, uidelicet enuntiationem de inesse, qua uocatur dictum, & modum ei adiectum; sumpta enim hac enuntiatione de inesse, homo est albus; & mutato uerbo in infinitiuum apponimus ei modum dicentes, hominem esse album posibile est, in qua enuntiatione totum dictum habet locum subiecti, modus autem habet locum pradicati, siue anteponatur dicto, siue postponatur, ut in hac tabella uidere est.

Enuntiatio modalis constat ex
- *dicto, quod in ea est subiectum* —— *ut, hominem esse album* —— *hominem esse animal*
- *modo, qui in ea est pradicatum* —— *ut, possibile est* —— *necessarium est.*

Modus in enuntiatione significat qualitatem uel,
- *Pradicati, ut in hac enuntiatione Petrus currit ueleciter aduerbium [uelociter] significat qualitatem pradicati tantùm*
- *Subiecti, ut in hac enuntiatione, bonus philosophus est honorandus, bonus significat qualitatem subiecti tantum,*
  - *Hi modi sunt plurimi, & innumerabiles, & ab his non uocatur Enuntiatio Modalis.*
- *compositionis pradicati cum subiecto ut in hac enuntiatione, hominem esse album possibile est, possibile significat qualitatem compositionis albi cum homine, non enim dicimus possibilem hominem, neq; possibile album, sed compositionem albi cum homine. Ab huiusmodi modo dicitur hic enuntiatio modalis; sunt autem hi modi ad summum quattuor*
  - *possibile, ut possibile est hominem esse album*
  - *contingens, ut contingit hominem currere*
  - *necessarium, ut necessarium est hominem esse animal*
  - *impossibile, ut impossibile est hominem uolare.*

Negatio

Negatio in modalibus fit per appositionem particulæ negatiuæ ad modum, non ad dictum, huius enim affirmationis, possibile est hominem ambulare, non est negatio hæc, possibile est hominem non ambulare, sed haec, non possibile est hominem ambulare, ideo hæc est illi contradictoriè opposita. Ratio huius est quia sicuti in Enuntiatione de inesse negatio apponitur uerbo tanquàm notanti compositionem, ita in enuntiatione modali negatio est apponenda modo tanquàm notanti qualitatem compositionis, hanc enim negare oportet, si debeat esse oppositio contradictoria; ideo nihil refert an negatio apponatur ipsimet modo an uerbo modi, quia non possibile est, & non est possibile, eundem prorsus sensum habent; quòd si uerbo dicti apponatur particula negatiua, ut dicendo, possibile est hominem non ambulare, non fit negatio sed affirmatio de dicto negato, quam Auerroes uocat affirmationem infinitam, cui opponitur contradictoriè hæc negatio, non possibile est hominem non ambulare, quam similiter uocat negationem infinitam, quia similitudine quadam respondet illi enuntiationi de inesse, quæ habet subiectum infinitum, ut non homo currit.

Sunt autem omnes Enuntiationes Modales ad summum .xvi. nempe octo finitæ, & octo infinitæ, & inter has omnes ad summum octo oppositiones contradictoriæ, ut hic subscriptum est.

Affirmationes finitæ	*possibile est rem esse*	*contingit rem esse*	*Quatuor oppositiones finitarum.*
Negationes finitæ	*non possibile est rem esse*	*non contingit rem esse*	
Affirmationes finitæ	*necessarium est rem esse*	*impossibile est rem esse*	
Negationes finitæ	*non necessarium est rem esse*	*nõ impossibile est rẽ esse*	
Affirmationes infinitæ	*possibile est rem non esse*	*contingit rem non esse*	*Quatuor oppositiones infinitarum.*
Negationes infinitæ	*non possibile est rem nõ esse*	*non contingit rem non esse*	
Affirmationes infinitæ	*necessarium est rem non esse*	*impossibile est rem non esse*	
Negationes infinitæ	*necessarium est rem non esse*	*non impossibile est rẽ nõ ẽẽ*	

Non est ignorandum quòd omnis Enuntiatio modalis est singularis, & nunquàm est uniuersalis, etiam si dicamus, omnem hominem ambulare possibile est, nam si subiectum esset homo, utique hæc esset uniuersalis, at non est homo subiectum, sed tota hæc enuntiatio una, & indiuidua, omnem hominẽ ambulare, de toto nanque hoc dicto tanquàm de subiecto quodam singulari prædicamus, quòd est possibile: potest igitur Enuntiatio Modalis habere subiectum Dicti uniuersale, nec propterea ipsa dicetur uniuersalis, sed erit singularis.

Alio tamen modo potest in modalibus considerari uniuersalitas, & particularitas, non quidem ratione alicuius, quòd prædicetur de pluribus, uel non de pluribus, sed ratione temporis significati, nam illæ, quae totum tempus ponunt, uim habent affirmatiuarum uniuersalium, etiam si ipsa Enuntiationis forma sit negatiua, ut haec, non est possibile cœlum non moueri, negatiua est habita ratione formae, sed habita ratione temporis significati est instar affirmatiuae uniuersalis, quia ponit cœlum omni tempore moueri, & æquiualet huic, necesse est caelum moueri. Quae uerò uniuersum tempus tollunt, idest per totum tempus rem negant, sunt ueluti negatiuae uniuersales, etiam si forma enuntiationis sit affirmatiua, ut hæc, impossibile est hominem esse equum, est .n. formaliter affirmatiua, sed ratione temporis est instar negatiuae uniuersalis, quia aequiualet huic, non est possibile hominem esse equum; ob id istae, quae totum tempus tollunt, sunt contrariae oppositae illis, quae totum tempus ponunt, quemadmodum in Enuntiationibus de inesse duae uniuersales erant inter se contrariae. Hoc modo sunt uniuersales omnes affirmatiuae de necessario, & de impossibili, & omnes negatiuae de possibili, & de contingente. Illae uerò, quae per aliquod tantùm tempus rem ponunt, sunt instar affirmatiuarum particularium; & illae, quae per aliquod tantum tempus rem tollunt, sunt instar negatiuarum particularium, & sunt inter se subcontrariae per similitudinem Enuntiationum de inesse. Hoc modo particulares sunt omnes negatiuae de necessario, & de impossibili, quia omnes negant uniuersitatem temporis, & omnes affirmatiuae de possibili, & de contingente. Quae omnia in tabella sequente distinctè descripta sunt.

Contraria

non possibile est rem esse — non contingit rem esse — impossibile est rem esse — necesse est rem non esse — hæ quatuor æquiualent, & sunt tanquàm uniuersales negatiuæ

non possibile est rem non esse — nõ contingit rem nõ esse — ĩpossibile est rẽ n eẽ — necesse est rem esse — hæ quatuor æquiualent & sunt tanquàm uniuersales affirmatiuæ

Non possunt esse simul uera, sed possunt esse simul falsa

ut necesse est Petrum ambulare
necesse est Petrum non ambulare } sunt simul falsæ, quemadmodum etiam in Enuntiationibus de inesse duæ uniuersales sunt simul falsae in materia contingente.

Subcõtrariæ

possibile est rem esse — contingit rem esse — non impossibile est rem esse — non necesse est rem non esse — hæ quatuor æquiualent, & sunt tanquàm particulares affirmatiuæ

possibile est rem non esse — contingit rem non esse — non impossibile est rem non esse — non necesse est rem esse — hæ quatuor æquiualẽt, & sunt tanquàm particulares negatiuæ.

Possunt esse simul uera, ut

possibile est Petrum ambulare
possibile est Petrum non ambulare } sunt, simul uera, quemadmodum etiam in Enuntiationibus de inesse duæ particulares subcontrariæ sunt simul uera in materia contingente.

Ex his manifestum est quòd in modalibus sicut oppositio contradictoria fit per appositionem negationis ipsi modo, ita oppositio contraria fit per appositionem negationis uerbo dicti, hæ nanque sunt contrariae, necesse est rem esse, necesse est rem non esse: ideo discrimen est inter contrarietatem Enuntiationum de inesse, & contrarietatem modalium, in illis enim contrarietas semper est inter affirmatiuam, & negatiuam, ut omnis homo est albus, nullus homo est albus; in modalibus uerò contrarietas est inter utranque affirmatiuam, uel utranque negatiuam; semper tamen inter finitam, & infinitam. Hoc idem de sub contrariis dicimus.

Postquàm dictum est de oppositionibus modalium, dicendum est de earum consequentiis, nempe quomodo ex possibilibus sequantur impossibiles, & quomodo necessariae ex impossibilibus, & quomodo ex possibilibus necessariae; contingentes enim breuitatis gratia omittimus, quia possibiles, & contingentes se mutuò consequuntur conformiter, nam si possibile est esse, contingit esse, & e conuerso, sic si non possibile est esse, non contingit esse, & è conuerso; sic etiam de reliquis, quia possibile, & contingens non differunt in materia, sed ut hic subscriptum est.

Id, quod non est		*Id quod est.*	
si esse potest	*si esse non potest.*	*si potest non esse*	*si non potest non esse*
Vocatur possibile	*opposita* — *uocatur impossibile*	*Vocatur contingens*	*opposita* — *uocatur Necessarium*

Tres igitur sunt ordines materierum, nam aliquae semper sunt, & dicuntur necessariae, aliquae nunquàm sunt, & uocantur impossibiles, aliquae uerò quandoq; sunt, quandoq; non sunt, & uocantur tum possibiles, tum contingentes, propriè quidem loquendo uocantur possibiles quando non sunt, possunt enim esse, contingentes autem, quando sunt, possunt enim non esse: quoniam igitur propria horum significationes distinctae sunt, ideo Arist. hos duos modos distinctè nominauit, licèt eos etiam confundat, quia rem eandem significant, praesertim quia amplissimè hic sumit possibile, & contingens, ut postea dicemus. Quoniam igitur in his consequentiis consyderandis eadem praecepta possibilibus, & contingentibus aptantur, ideò omissis contingentibus solas possibiles consyderabimus, quia quae de his dicentur, de contingentibus quoq; dicta intelligentur.

Consequentiae impossibilium ex possibilibus.

Possibile, & impossibile habent inter se oppositionem contradictoriam ratione significati, si utrunq; sumatur affirmatum, uel utrunq; negatum, nam possibile est esse, & impossibile est esse sensum habent contradictorium, & si non sint opposita secundum formam, quia utraq; est affirmatio; quoniam igitur oppositio contradictoria fit per appositionem negationis ad modum manente eodem dicto, necesse est ut contradictorium possibilis aequiualeat impossibili, & contradictorium impossibilis aequiualeat possibili nulla facta mutatione in dicto, hoc significauit Arist. dicens possibile, & impossibile se consequi contradictoriè conuersim i. ut negatio unius sequatur affirmationem alterius, & affirmatio negationem seruato eodem dicto, ut hic subscriptum est.

possibile est rem esse	*non possibile est rem esse*
ergo non impossibile est rem esse	*ergo impossibile est rem esse*
possibile est rem non esse	*non possibile est rem non esse*
ergo non impossibile est rem non esse	*ergo impossibile est rem non esse.*

Consequentia necessariarum ex impossibilibus.

Impossibile, & necessarium habent inter se oppositionem contrariam ratione significati, nam quandoq; sunt simul falsa, sed nunquam simul uera, ut hae duae enuntiationes, necessarium est me ambulare, impossibile est me ambulare, sunt simul falsa, sensum igitur habent contrarium licèt utraq; sit affirmatiua. Quoniam igitur oppositio contraria fit per appositionem negationis ad uerbum dicti, non ad modum manifestum est quòd, si impossibile, & necessarium uniformiter sumpta habent sensum contrarium, contrarium unius aequiualebit alteri, & ita earum consequentia consistes in contrarietate dicti, ut in altera dictum sit affirmatum, in altera sit negatum, manente uniformitate modi, qui sit uel in utraq; affirmatus, uel in utraque negatus. Hoc significauit Arist. dicens, impossibile, & necessarium se consequuntur non contradictoriè, sed contrariè; ut in sequenti tabella uidere est.

Impossibile est esse	*non impossibile est esse*	*impossibile est non esse*	*non impossibile est non esse*
necessariũ est non eē	*nec necĩum est non eē*	*necessarium est esse*	*non necessarium est esse*

Consequentia necessariarum ex possibilibus.

Cum impossibile ex possibili sequatur contradictoriè. i. cum oppositione in modo, & conuenientia in dicto; necessarium autem ex impossibili sequatur contrariè. i. cum oppositione in dicto, & conuenientia in modo, manifestum est à primo ad ultimum quòd necessarium sequitur ex possibili cum oppositione in utrisque simul, ut si in altera modus est affirmatus, in altera sit negatus, & similiter si dictum in altera sit affirmatum, in altera sit negatum, ut infra legere est.

possibile est esse	*non possibile est esse*	*possibile est non esse*	*non possibile est non esse*
non necium est nō eē	*necium est non esse*	*non necium est esse*	*necessarium est esse*

Omnium igitur modalium consequentia simul collectæ hoc modo se habent

possibile est esse	*possibile est non esse*	*non possibile est eē*	*nō possibile est non eē*
non impossibile est esse	*non impossibile est nō eē*	*impossibile est esse*	*impossibile est non esse*
non necium est non esse	*non necessarium est eē*	*necium est non esse*	*necessarium est esse*

Antiqui errauerunt qui loco huius de necessario posuerunt hanc — *Non necessarium est esse*

Antiqui errauerunt, qui loco hu..us de necessario posuerunt hanc — *Non necessarium est non esse*

Et ita ex affirmatione possibilis tam finita, quàm infinita putabant sequi negationes impossibilis & necessarii omnino inter se conformes & in modo, & in dicto, quod nullo pacto dicendum est, quum enim impossibile, & necessarium habeant inter se contrarios sensus, non possunt se mutuò consequi cum conuenientia in omnibus. Praeterea ex hac, necessarium est esse, potest inferri ergo possibile est esse, sed ex hac sequitur secundum antiquos hac, non necessarium est esse, ergo à primo ad ultimum si necessarium est esse, non necessarium est esse, & sic contradictorium sequetur ex suo contrad.ctorio, quod est absurdum.

Dubitatur an uerum sit id, quod aduersus antiquos argumentando sumptum est, ex hac, necessarium est esse, sequi hanc, possibile est esse, nam ex utraq; parte est ratio; primum quidem uidetur quòd hoc rectè inferatur, quia si hac non sequitur, ergo sequetur eius contradictoria, qua est, non possibile est esse, hoc autem est manifestè absurdum quòd id, quod est necessarium esse, non sit possibile esse, ergo si hac non sequitur, sequitur altera, & ita bona est consequentia, necessarium est esse, ergo possibile est esse; sed ex altera parte non uidetur esse recta, quia possibile dicitur id, quod potest esse, & non esse, ergo si rectè dicimus, necessarium est esse, ergo possibile est esse, sequitur quòd necessarium potest esse, & non esse, quod est absurdum, quare non potest pradicari possibile de necessario. Vt hoc dubium soluatur distinguenda est potentia, ut inde colligamus distinctionem possibilis.

Potentia
- *rationalis, qualem habet homo* — *& hæc est oppositorum* — *homo enim potest legere, & non legere*
- *irrationalis*
  - *actiua* — *& hæc non est oppositorum.* — *ut ignis habet potentiam calefaciendi, & nō potest non calefacere*
  - *passiua* — *& hæc est oppositorum* — *ut uestis potest incidi, & potest non incidi.*

Possibile dupliciter sumitur, quandoq; enim dicitur.
- *id, quod actu est, & est uel*
  - *necessarium simpliciter* — *qđ in rebus tantùm æternis locum habet* — *ut possibile est Deū esse, quia iā Deus ē, & est necessariū Deum esse.*
  - *necessarium ex suppositione* — *qđ hēt locum in rebus caducis, possunt enim eē & non esse sed supposito quòd actu sint necessarium est eas esse* — *ut possibile est me legere dum actu lego, & ē necessarium me legere dum lego, quæ dicitur necessitas ex suppositione.*
- *id, quod non est actu, esse tamen potest* — *Hæc est propria acceptio ipsius possibilis, sicut uox ipsa indicat* — *ut si me nō legente dicā possibile esse me legere.*

Per hanc distinctionem soluitur dubium propositum, quum enim quæritur an ex necessario sequatur possibile, nec ne, dicendum est non sequi, dum sumitur possibile propriè, pro eo, quod potest esse, & non esse, sic enim sequeretur quod necessarium posset esse & non esse, ut antea dicebatur; ad illud uerò, quòd obiiciebatur, si hanc, necessarium est esse, non sequitur hæc, possibile est esse, sequetur opposita, non possibile est esse, concedimus totum, dum in eadem possibilis acceptione persistimus; quum enim dicimus, necessarium est cælum moueri, ergo non est possibile cælum moueri, hac negatione non negamus motum in cælo, sed modum tantum, negamus enim motum cæli ita esse possibilem, ut possit esse, & non esse. Ex necessario igitur sequitur possibile sumptum altero modo pro illo quod actu est; & quia speciem sequitur genus, nam si aliquid est homo, id ex necessitate est animal, ideo si ex necessario sequitur illud possibile, quod actu est, cogimur confiteri quòd ex necessario sequitur nomen possibilis latissimè sumptum prout amplectitur tam id, quod est actu, quàm id, quod non est actu. Ideo rectè illi sentiunt, qui dicunt Arist. in his modalibus intellexisse possibile altum .i. commune, & amplum, quod omnes dictas significationes amplectatur.

In fine capitis notat Arist. quòd licèt consequentiæ modalium prædictæ ueræ sint, tamen melius esse uidetur si primo loco ponamus necessarium, deinde secundo loco possibile, & contingens, postremo aũt loco impossibile, in nullo prædictum ordinem uariando, præterquàm sumendo in singula serie enuntiationem de necessario, quæ in ultimo loco erat, & eam omnium supremam constituendo in hunc, qui sequitur, modum

Necessariũ est rem esse	non necẽium est rem esse	necẽium est rem non esse	nõ necẽium est rẽ nõ esse
nõ possibile est rẽ nõ esse	possibile est rem nõ esse	non possibile est rem esse	possibile est rem esse
nõ contingit rem non esse	contingit rem non esse	non contingit rem esse	contingit rem esse
impossibile est rẽ nõ esse	nõ ĩpossibile est rẽ nõ esse	impossibile est rem esse	nõ impossibile ẽ rẽ esse

Vnde manifestum est mentem Arist. in hac parte esse non solum consequentias modalium considerare, sed etiam æquiualentias, ut quocunq; ordine disponantur, recta sit consequentia, quia reuera reciprocantur, & æquiualent; quare non reprehendit priores illas consequentias quia falsæ sint sunt enim ueræ, sed solum dicit has posteriores esse magis consonans rationi, & consentaneas ordini rerum, quæ in uniuerso sunt, nam res sempiternæ sunt causæ rerum corruptibilium, quæ possunt esse, & non esse, quare necessarium uidetur esse tanquàm principium aliorum, proinde in primo potius loco ponendum ut alios præcedens, quàm in postremo ut consequens; clara autem sunt hæc omnia in tabella, quæ subscripta est.

Tres sunt rerum gradus

Primus	Secundus	Tertius
est substantiarum æternarum, quæ semper actu sũt, à quibus tanquàm à causis, et principiis omnes aliæ res pendent	est rerum corruptibilium, quæ quandoq; sunt, quandoq; non sunt, & à rebus sempiternis pendent tanquàm à principiis, et causis	est earum, quæ semper sunt in potentia, & nunquàm ad perfectum actum ducuntur, ut diuisio continui, & auctio numeri, utraq; enim procedit in infinitum
His respondet Necessarium, cui primus locus conuenit	His respondent possibile, & contingens, quibus conuenit secundus locus	His respondet impossibile, quatenus ea nunquàm possunt perfectum actum consequi, quum semper sint in potentia. Præterea illis quoq; respondet impossibile, quæ prorsus impossibilia sunt, & nullum actum, nullamq; potentiam habent, ut hominem uolare; sed hæc in nullo rerum gradu numerari possunt, quum sint omnino extra ea, quæ sunt, igitur impossibili tertius locus conueniens est.

IACOBI ZABARELLAE NOBILIS PATAVINI TABVLAE.

LIBRI PRIORVM

Propositio in syllogismo dicitur illa, quae simpliciter ut non respicit syllogismum vocatur Enuntiatio, & diuiditur

- *Secundum Qualitatem.* in
  - *Affirmatiuam*
  - *negatiuam*
- *Secundum Quantitatem.* in
  - *uniuersalem*
  - *Particularem, ad quam reducitur & singularis, & indefinita.*

Conuertere propositionem est ex subiecto facere prædicatum, & ex prædicato subiectum, ita ut conuersa conuertentem necessario sequatur.

Vnde fit ut in conuersione semper seruetur eadem Qualitas propositionis, semper enim affirmatiua in affirmatiuam conuertitur, & negatiua in negatiuam, sed non semper seruatur eadem Quantitas.

Simpliciter conuerti, seu in seipsam, seu in terminis propositio dicitur, quando eadem quoque quantitas seruatur. s. quando uniuersalis in uniuersalem conuertitur, & particularis in particularem.

Vniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam, nam si omnis homo est animal, necesse est aliquod animal esse hominem.

Vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, nam si nullus homo est lapis, sequitur necessariò quòd nullus lapis est homo.

Particularis affirmatiua conuertitur simpliciter, nam si aliquis homo est albus, sequitur necessariò quòd aliquod album est homo.

Particularis negatiua nullam habet necessariam conuersionem, ex hac enim propositione aliquod animal non est homo non infertur quòd aliquis homo non sit animal, neq; quòd nullus homo sit animal.

Quòd si aliter, quàm prædictum sit, conuerti aliqua propositio uideatur, id non fit ex necessitate formæ, sed propter materiam, ut quandoq; uidetur uniuersalis affirmatiua simpliciter conuerti, nam omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo, quia termini sunt æquales, & conuertibiles. Sed non propter formam, nam si propter formam id fieret, in omnibus fieret, quod tamen uerum non est, plurimæ nanq; uniuersales affirmatiuæ non conuertuntur in uniuersales, ut omnis homo est animal, non tamen omne animal est homo. Sic etiam particularis negatiua quandoq; uidetur conuerti, ut aliquis homo non est albus, & aliquod album non est homo, sed id similiter propter materiam euenit, non propter formam, quum non in omnibus ita sit.

Syllogismus

- *Categoricus. i. prædicatiuus, in quo tota illationis necessitas consistit, & ad quem alia omnia instrumenta logica reducuntur, qui uel est*
  - *perfectus, qui non solum necessitatem illationis habet, sed etiam euidentiam necessitatis,* — *talis est ille, qui in prima figura fit.*
  - *imperfectus, qui necessitatem quidem illationis habet, non tamen euidentem* — *tales sunt illi omnes, qui fiunt in secunda & tertia figura; ideo egent reductione ad primam, ut fiant euidentes.*
- *Hypotheticus, siue conditionalis, qui nullam habet uim, nisi reducatur ad categoricum.*
  - *Coniunctus*
  - *Disiunctus.*

  De quibus postea sermo fiet.

Dici de omni significat quòd quando aliquid prædicatur uniuersaliter de aliquo toto, prædicatur etiam de qualibet eius parte subiecta.

Dici de nullo significat quòd quandò aliquid negatur uniuersaliter ab aliquo toto, negatur etiam à qualibet eius parte subiecta.

Totum autem, & partem intelligimus ratione prædicationis, ut quicquid de aliquo prædicatur affirmatiuè, id totum dicatur, id uerò, de quo prædicatur, uocetur pars eius, ut in hac propositione, omnis homo est animal, animal est totum, homo uerò pars; in hac autem, aliquod animal est homo, animal locum habet partis, homo uerò totius.

Dictum de omni, & dictum de nullo sunt radices naturales, unde euidentiam sumunt omnes syllogismi primæ figuræ, & sunt tanquàm syllogismi naturales omnibus hominibus euidentissimi, quod ita declaratur.

De omni aliquo toto prædicatum dicitur —	*quando accepta parte qualibet eius totius* —	*de eadem dicitur illud prædicatum*
Ecce propositionem maiorem, ut omne animal est corpus	*Ecce propositionem minorem, ut omnis homo est animal*	*Ecce conclusionem, ergo omnis homo est corpus*

Nam si de omni animali, quod est totum, prædicatur corpus, prædicatur necessario de homine, qui est pars animalis. s. de qua animal prædicatur.

De nullo aliquo toto prædicatum dicitur —	*quando accepta parte qualibet eius totius* —	*ab eadem negatur prædicatum illud.*
Ecce propositionem maiorem, ut nullum animal est lapis	*Ecce propositionem minorem, ut omnis homo est animal*	*Ecce conclusionem nullus homo est lapis.*

Nam si de nullo animali, quod est totum, prædicatur lapis, negatur necessariò ab homine, qui est animalis pars. s. de qua prædicatur animal.

Præcepta ad omnes figuras communiter attinentia.

Omnis syllogismus constat ex duabus propositionibus, quæ dicuntur materia syllogismi, quibus conclusio tertia superuenit tanquàm forma materiam perficiens.

Constant duæ propositiones ex tribus terminis, quorum duo in conclusione colliguntur, tertius autem nunquàm conclusionem ingreditur, sed ingreditur, utranq; propositionem, & uocatur terminus medius: aliorum autem duorum, qui conclusionem ingrediuntur, ille, qui in conclusione prædicatur, dicitur maius extremum; alter uerò, qui in conclusione subiicitur, uocatur minus extremum. Duarum autem propositionum illa, quae habet medium terminum cum maiore extremo, uocatur propositio maior; altera uerò, quae habet medium cum minore extremo, uocatur propositio minor etiam si quandoq; inueniatur maiori anteposita.

Conditio est uniuersalis omnium syllogismorum ut ex duabus propositionibus negatiuis nihil inferri possit; similiter neque ex duabus particularibus; sed semper opus sit in propositionibus esse aliquid affirmatiuum, & aliquid uniuersale ut patet in dictis de omni & de nullo nam omne, & nullum significant uniuersale, totum autem & pars significant affirmationem.

Duae propositiones, & conclusio in omni figura hoc discrimen habent quòd earum una est ligata in quantitate, & libera in qualitate; alia uerò ligata in qualitate, & libera in quantitate; alia demum est libera in utrisque.

omnes trium figurarum modi significantur per quasdam uoces trisyllabas,quarum prima syllaba significat propositionem maiorem,secunda minorem tertia conclusionem.

Vocales autem in eis syllabis positæ significant quantitatem,& qualitatem propositionis illi syllabæ respondentis, uidelicet.

A.significat uniuersalem affirmatiuam
E.significat uniuersalem negatiuam
I. significat Particularem affirmatiuam
O.significat Particularem negatiuam.

Conclusio tum in quantitate,tum in qualitate imitatur semper propositionem ignobiliorem,nam si altera propositio sit particularis, necesse est conclusionem esse particularem; si altera propositio sit negatiua, necesse est conclusionem esse negatiuam.

Figurarum numerus colligitur ex diuerso situ medii termini respectu extremorum hoc pacto.

Medius terminus uel est
- *Positus inter extrema.i.uni extremorum subiectus,& de altero prædicatus* —— *quæ est prima figura, in qua medium in propositione maiore subiicitur,& in minore prædicatur.*
- *Positus extra extrema, &*
  - *prædicatus de utroq;* —— *quæ est secunda figura, in qua medium in utraque propositione prædicatur.*
  - *subiectus utrique* —— *quæ est tertia figura, in qua medium in utraque propositione subiicitur.*

De Prima Figura.

Quum prima figura habeat medium terminum inter duos extremos positum, habet actu dictum de omni uel de nullo,nam medius terminus est id, quod uocabatur totum,sub quo accepta pars est minus extremum, id uerò, quod de toto prædicatur uel omni uel nullo est maius extremum, quare dictum de omni,& dictum de nullo requirunt medium inter extrema locatum; propterea Arist. nulla alia ratione ostendit efficaciam syllogismorum primæ figuræ, quàm per dictum de omni, uel de nullo, quod in eis euidenter inspicitur.

Maior propositio in prima figura est libera in Qualitate, potest enim esse tum affirmatiua tum negatiua, sed est ligata in quantitate,quia non potest esse nisi uniuersalis,etenim dici de omni,& dici de nullo hoc significant.

Minor propositio in prima figura est libera in Quantitate,potest enim esse tum uniuersalis,tum particularis,sed est ligata in qualitate,quia non potest esse nisi affirmatiua,quod manifestum est per dictum de omni,& per dictum de nullo, pars enim sub toto accipitur in propositione minore,at non esset pars,nisi de ea totum prædicaretur affirmatiuè.

Si altera harum conditionum desit,non fit syllogismus nam ex maiore particulari. uel ex minore negatiua in prima figura nihil concluditur,quia tunc non adest dictum de omni,uel de nullo.

Conclusio in prima figura est omnifariam libera, unde colligit Arist. perfectionem, & præstantiam primæ figuræ,quia potest omnia problematum genera concludere,& uniuersale,& particulare,& affirmatiuum,& negatiuum; nam propositio minor est semper affirmatiua,ideo si maior quoq; sit affirmatiua,necesse est conclusionem esse affirmatiuam; si uerò maior sit negatiua,necesse est conclusionem esse negatiuam; prolata autem propositione maiore,ut omne animal est corpus, potest in afferenda minori sumi pars sub toto uel uniuersaliter,ut dicendo,omnis homo est animal,uel particulariter, ut dicendo, aliquis homo est animal, quare conclusio colligitur modò uniuersalis, modo particularis.

Ex dictis

Ex dictis patet non dari in prima figura alios modos utiles, nisi quatuor, & præter hos cæteros omnes esse inutiles, & nihil concludere, quod tali diuisione facile ostendimus.

Maior propositio in prima figura semper ē uniuersalis uel

- *affirmatiua cum minore affirmatiua.*
  - *uniuersali unde conclusio sequitur uniuersalis affirmatiua* — *& fit ille modus, qui dicitur* BARBARA
  - *Particulari unde conclusio sequitur particularis affirmatiua* — *& fit ille modus, qui dicitur* DARII
- *negatiua cum minore affirmatiua,*
  - *uniuersali unde conclusio sequitur uniuersalis negatiua* — *& fit ille modus, qui dicitur* CELARENT
  - *Particulari, unde conclusio sequitur particularis negatiua* — *& fit ille modus, qui dicitur* FERIO

Declaratio omnium modorum primæ figuræ.

In omnibus figuris sumit Arist. literas loco terminorum, ut sint termini formales, qui omnibus materiebus aptari possint; ne fortè, si terminos materiales accepisset, aliquis suspicatus esset syllogismum concludere ratione materiæ, non ratione formæ, proinde non ita concludere in omnibus materiebus. Sumit igitur in prima figura A. B. C. ut A. sit maius extremum, quod uocat positione primum, quia prædicatione supremum omnium est; & C. sit minus extremum, quod uocat positione ultimum, quia prædicatione infimum est, quum aliis duobus subiiciatur; B. uerò sit medius terminus qui positione medius est, ut antea dictum est. Nos autem facilioris doctrinæ gratia terminis materialibus utemur.

Maior	*Bar*	*omne animal est corpus*	*Concludit euidenter per dictum de omni, nam medius terminus, animal, est totum, & omnis homo minus extremum est eius pars, qui duo termini faciunt propositionem minorem; igitur si maius extremum corpus prædicatur de omni ipso toto. i. de omni animali, quæ est propositio maior, necesse est ut prædicetur etiam de omni homine, qui est pars animalis quæ est conclusio.*
Minor	*ba*	*omnis homo est animal*	
conclusio	*ra*	*ergo omnis hō est corpus*	

Maior	*Ce*	*nullum animal est lapis*	*Concludit per dictum de nullo, nam animal medius terminus est totum, & omnis homo minus extremum est eius pars, qui duo termini faciunt propositionem minorem; igitur si maius extremum lapis de nullo animali dicitur, quæ est propositio maior, necesse est ut similiter de nullo homine dicatur, quæ est conclusio.*
Minor	*la*	*omnis homo est animal*	
conclusio	*rent*	*ergo nullus homo est lapis*	

Maior	*Da*	*omne animal est corpus*	*Concludit per dictum de omni, sicuti Barbara, nam medius terminus, animal, est totum, & aliquis homo minus extremum est eius pars, qui duo termini minorem propositionem constituunt; igitur si maius extremum corpus prædicatur de omni animali, quod est totum, quæ est propositio maior, necesse est ut prædicetur etiam de aliquo homine, qui est pars animalis, quæ est conclusio.*
Minor	*ri*	*aliquis homo est animal*	
cõclusio	*i*	*ergo aliquis hõ ē corpus*	

Maior	*Fe*	*nullum animal est lapis*	*Concludit per dictum de nullo, sicuti Celarent, nam medius terminus, animal, est totum, & aliquis homo minus extremum est eius pars, qui duo termini faciunt minorem propositionem; igitur si maius extremum, lapis, de nullo animali dicitur, quæ est propositio maior, necesse est ut similiter negetur de aliquo homine, qui est pars animalis, quæ est conclusio.*
Minor	*ri*	*aliquis homo est animal*	
cõclusio	*o*	*ergo aliquis hõ nõ ē lapis*	

De secunda fiura

Secunda figura, quum habeat medium terminum prædicatum de utroq; extremo, non habet actu dictum de omni, uel de nullo; ideo per hæc confirmari non potest, sed eget reductione ad primam figuram, ut per eam suscipiat illationis euidentiam suscipiendo actu dictum de omni, uel de nullo: fit autem hæc reductio per conuersionem propositionum; ubi uerò conuersione uti non possumus; fit perductionem ad impossibile. idem dicimus de tertia figura, in qua medium est subiectum utriq; extremo.

Maior propositio in secunda figura est ligata in quantitate, quia non potest esse nisi uniuersalis, sed est libera in qualitate, quia potest esse tum affirmatiua, tum negatiua.

Minor propositio est omnifariam libera, quia potest esse & uniuersalis, & particularis & affirmatiua & negatiua.

Conclusio est libera in quantitate, quia potest esse & uniuersalis, & particularis, sed in qualitate est ligata ad partem ignobiliorem, quia non potist esse nisi negatiua, ubi apparet imperfectio secundæ figuræ, quæ non potest ostendere conclusionem affirmatiuam.

Et quia conclusione existente negatiua necesse est alteram quoq; propositionem esse negatiuam, ideo hæc quoq; huius figuræ conditio est ut alteram propositionem habeat negatiuam, eamq; interdum maiorem, interdum minorem, alteram uerò affirmatiuam. Ideo in hac figura ex duabus propositionibus affirmatiuis nihil concluditur; sic neque ex maiore particulari.

His duabus conditionibus seruatis utiles syllogismi fiunt, quorum non possunt esse nisi quatuor modi, ut hac diuisione ostenditur.

Maior propositio in secunda figura semper est uniuersalis uel,

- affirmatiua cũ minore negatiua,
  - uniuersali, unde conclusio infertur uniuersalis negatiua — Et fit ille modus, qui dicitur C A M E S T R E S
  - Particulari, unde conclusio infertur particularis negatiua — Et fit ille modus, qui uocatur B A R O C O
- negatiua cum minore affirmatiua,
  - Vniuersali, unde conclusio infertur uniuersalis negatiua — Et fit ille modus, qui dicitur C E S A R E
  - Particulari, unde conclusio sequitur particularis negatiua — Et fit ille modus, qui dicitur F E S T I N O.

In his uocibus significantibus quatuor modos utiles secunda figuræ, necnon etiam in iis, quæ significant modos utiles tertiæ figuræ consonantes quoq; significationem habent, uidelicet, consonans in principio uocis posita significat modum primæ figuræ, ad quem est facienda reductio, B. ad Barbara, C. ad celarent, D. ad Darii, F. ad Ferio.

Post initium autem uocis litera. S. significat illam propositionem esse conuertendam simpliciter,

Litera P. significat eam propositionem conuertendam esse in particularem.

Litera. M. significat faciendã esse transpositionẽ propositionũ.s. ex maiore minorẽ, & ex minore maiorẽ.

Litera C. in medio uocis significat non posse alio modo reduci syllogismum ad primam figuram, quam per ductionem ad impossibile.

Declaratio omnium modorum secundæ figuræ.

In secunda figura literas. M. N. X. loco terminorum accipit Arist. nẽpe. M. pro medio termino, quẽ uocat positione primũ, quia prædicatione supremum omnium est, quum de aliis duobus prædicetur, N. uerò pro maiore extremo, & X. pro minore; nos autem reales terminos sumemus, quia notiores sunt.

Cesare reducitur ad Celarent per conuersionem maioris simpliciter.

maior	Ce	nullus lapis est animal	Nullum animal est lapis	ce
minor	sa	omnis homo est animal	omnis homo est animal	la
cõclusio	re	ergo nullus homo ẽ lapis	ergo nullus homo est lapis	rent

Maior —— Ce —— Omnis homo est aĩal
Minor —— mes —— nullus lapis est aĩal
cõclusio —— tres —— ergo nullus lapis ẽ hõ

nullum aĩal est lapis —— ce
oĩs homo est animal —— la
ergo nullus hõ est lapis —— rẽt

Festino reducitur ad Ferio per conuersionem maioris simpliciter

maior —— Fes —— Nullus lapis est animal —— Nullum animal est lapis —— Fe
minor —— ti —— aliquod album est animal —— aliquod album est animal —— ri
conclusio —— no —— ergo aliqđ albũ nõ ẽ lapis —— ergo aliqđ albũ nõ ẽ lapis —— o

Baroco non potest ad primam figuram reduci per conuersionem propositionum, quia minor particularis negatiua non conuertitur; maior uerò uniuersalis affirmatiua conuertitur quidem, sed in particularẽ, ex duabus autem particularibus nihil sequitur; ideo reducitur ad Barbara per ductionẽ ad impossibile.

Maior —— Ba — omnis homo est animal
Minor —— ro — aliquod album non est a-
cõclusio —— co — nimal ergo aliquod album non est homo: si quis neget hanc conclusionem ex ea propositionum complicatione semper sequi, cogitur dicere quòd sequitur eius contradictoria, quae est

omnis homo est animal —— Bar
omne album est homo —— ba
ergo omne albũ est animal —— ra
sed hæc est contradictoria minoris ipsius Baroco iam concessa ab aduersario, duo autem contradictoria non possunt esse simul uera, ergo si illa minor uera fuit, hæc conclusio falsa est, syllogismus autem est concludens, quia est in Barbara, ergo necesse est falsam

esse alteram duarum propositionum, atqui non est falsa maior, quia eadem fuit maior etiam in Baroco concessa ab aduersario, remanet ergo ut sit falsa minor, quæ est, omne album est homo, ergo uera est eius contradictoria, quæ fuit conclusio ipsius Baroco. Sic igitur confirmata est conclusionis illatio in Baroco ex prima figura, supponitur enim aduersarius concedere duas propositiones, sed negare illationem cõclusionis, quæ semper, & in omni materia confirmabitur prædicto modo per Barbara.

Possunt autem alii quoque prædicti modi reduci ad primam figuram similiter per ductionem ad impossibile, sed quia in illis uti possumus uia faciliore, quæ est conuersio propositionum, ideo ad ductionem ad impossibile confugere non indigemus.

De tertia figura.

Tertia figura quum habeat medium utrique extremo subiectum, non habet actu dictum de omni, proinde nec illationis euidentiam, hanc igitur ut recipiat, reducitur ad primam figuram, quemadmodum etiam de secunda figura dictum est.

Maior in tertia figura est omnino libera, nam potest esse & uniuersalis, & particularis, & affirmatiua, & negatiua.

Minor est libera in quantitate, potest enim esse tum uniuersalis, tum particularis, sed est ligata in qualitate, quia non potest esse nisi affirmatiua.

Conclusio est libera in Qualitate, quia esse potest tum affirmatiua, tum negatiua, sed in quantitate est ligata ad partem ignobiliorem, quia non potest esse nisi particularis; ob id hæc figura est omnium figurarum imperfectissima, quum ostendere non possit conclusionem uniuersalem.

Modi huius figuræ utiles ad summum sex sunt, ut tali diuisione ostenditur:

- *Minor in tertia figura semper est affirmatiua uel,*
  - *uniuersalis cum maiore*
    - *uniuersali*
      - *affirmatiua, unde sequitur conclusio particularis affirmatiua* — *Et fit ille modus, qui uocatur* DARAPTI
      - *negatiua, unde sequitur conclusio particularis negatiua* — *Et fit ille modus, qui dicitur* FELAPTON
    - *Particulari*
      - *affirmatiua, unde sequitur conclusio particularis affirmatiua* — *Et fit ille modus, qui uocatur* DISAMIS
      - *negatiua, unde sequitur conclusio particularis negatiua* — *Et fit ille modus, qui uocatur* BROCARDO
  - *Particularis cũ maiore — uniuersali*
    - *affirmatiua, unde sequitur conclusio particularis affirmatiua* — *Et fit ille modus, qui dicitur* DATISI
    - *negatiua, unde sequitur conclusio particularis negatiua* — *Et fit ille modus, qui uocatur* FERISON.

Consonantium significatio in prædictis uocibus eadem est, quæ etiam in uocibus denotantibus modos secundæ figuræ.

Vtitur Arist. similiter in hac figura literis loco terminorum, nempè.P.R.S.sumens.P. pro maiore extremo, R. autem pro minore,& S. pro medio termino,quem dicit esse positione ultimum quia prædicatione infimus omnium est, quum aliis subiiciatur.

Mutat autem in singulis figuris literas propter uarios medii termini situs in tribus figuris,ad uitandam confusionem,ne eam literam in aliqua figura sumeret ad significandum medium, quam in alia figura sumpsit ad significandum alterum extremorum,

Declaratio omnium modorum tertiæ figuræ.

Darapti reducitur ad Darii per conuersionem minoris in particularem.

maior	*Da*	*omnis homo est risibilis*	*omnis homo est risibilis*	*Da-*
minor	*rap*	*omnis homo est animal.*	*aliquod animal est homo*	*ri-*
cõclusio	*ti*	*ergo aliqđ aĩal est risibile*	*ergo aliquod animal est risibile*	*i*

Felapton reducitur ad Ferio per conuersionem minoris in particularem.

maior	*Fe*	*nullus homo est lapis*	*nullus homo est lapis*	*Fe*
minor	*lap*	*omnis homo est bipes*	*aliquod bipes est homo*	*ri*
cõclusio	*ton*	*ergo aliqđ bipes nõ ẽ lapis*	*ergo aliqđ bipes nõ est lapis*	*o*

Disamis reducitur ad Darii per conuersionem duarum simpliciter .s. maioris, & conclusionis, & transpositionem propositionum.

maior —— Dis —— aliquis homo est albus | *omnis homo est animal —— Da-*
minor —— am —— omnis homo est animal | *aliquod album est homo —— ri-*
cõclusio —— is —— ergo aliquod animal est album | *ergo aliquod album est aĩal —— i*

Datisi reducitur ad Darii per conuersionem minoris simpliciter;

Maior —— Da —— omnis homo est animal —— omnis homo est animal —— Da-
Minor —— tis —— aliquis homo est albus —— aliquod album est homo —— ri-
cõclusio —— i —— ergo aliqđ albũ est aĩal —— ergo aliquod album est animal —— i

Brocardo non potest reduci per conuersionem propositionum ob eandem rationem, ob quam etiam Baroco in secunda figura, reducitur autem per ductionem ad impossibile ad Barbara.

Maior -- Bro -- aliquis hõ nõ est albus
Minor -- car -- omnis homo est animal
cõclusio - do -- ergo aliqđ aĩal nõ ẽ albũ
si quis neget sequi hanc conclusionẽ, fateri cogitur sequi eius contradictoriam, quæ est.

omne animal est album —— Bar-
omnis homo est animal —— ba-
ergo omnis homo est albus —— ra
Sed hæc est contradictoria maioris ipsius Brocardo iam concesse ab aduersario, duo autem contradictoria non possunt esse simul uera, quare si illa uera fuit, hæc conclusio falsa est, ergo necesse est falsam esse etiam alteram propositionem syllogismi facti in Barbara, atqui non est falsa minor, quia fuit etiam minor in Brocardo similiter concessa ab aduersario, remanet igitur ut sit falsa maior, quæ est, omne animal est album, ergo est uera eius contradictoria, quæ fuit conclusio in Brocardo.

Ferison reducitur ad Ferio per conuersionem minoris simpliciter

maior —— Fe —— nullus lapis est animal —— nullus lapis est animal —— Fe
minor —— ris —— aliquis lapis est albus —— aliquod album est lapis —— ri-
cõclusio —— on —— ergo aliqđ albũ non est aĩal —— ergo aliqđ albũ nõ est aĩal —— o

De Syllogismis obliquè concludentibus

Arist. in cap. 8. primi libri priorum duos alios modos ponit syllogismorum in prima figura concludentium quidem, sed indirectè, quia quod uidetur esse maius extremum, reuera est minus extremum, & quod uidetur esse minus extremum, est maius extremum; quia

loco propositionum directè concludentium accepta sunt earum conuersa,& earum ordo transpositus est,unde fit ut habeant minorem negatiuam; ideo fiunt directi per reductionem ad Ferio in prima figura,nam transpositione propositionum,& earum conuersione suam rectitudinem adipiscuntur.

Hos modos latini uocant, Fapesmo,& Frisesomorum, eosq; in prima figura cum aliis locant; sed rectius fecit Arist. eos non connumerans aliis modis primæ figuræ, quum sint obliqui, sed eorum mentionem faciens extra figuras

Fap	omnis homo est animal	nullus homo est lapis	Fe-
es	nullus lapis est homo	aliquod animal est homo	ri-
mo	ergo aliquod aīal non est lapis	ergo aliquod aīal non est lapis	o

Fris	aliquis homo est animal	nullus homo est lapis	Fe-
es	nullus lapis est homo	aliquod animal est homo	ri-
om	ergo aliquod aīal nō est lapis	ergo aliquod aīal non est lapis	o

Alios quoq; obliquos modos latini excogitarunt, quos in prima figura posuerunt,uidelicet Baralipton, Celantes,Dabitis,quos Arist. in figuris non posuit, nec tamen eos ignorauit, nam in secundo libro priorum docuit esse multos syllogismos in figuris, qui plures conclusiones colligunt, sed unam primariò,& immediatè, alias uerò secundariò,& per illam; nam omnis syllogismus inferens conclusionem uniuersalem affirmatiuam,ut omnis homo est corpus, infert mediante hac duas particulares affirmatiuas,unam ei subiectam,& alteram eius conuersam, nam si ostensum est omnem hominem esse corpus,simul ostensum est aliquem hominem esse corpus,& aliquod corpus esse hominem,non est tamen alius modus syllogismi,sed idem obliquè concludens.

Bar	oē animal est corpus	omne animal est corpus	Ba
ba	omnis homo est animal	omnis homo est animal	ra
ra	ergo oīs hō est corpus	ergo aliqđ corpus est hō	lip

Hic igitur non est alius modus diuersus à Barbara,sed idem ut secundariò colligens conuersam conclusionis primariæ,ut indicat litera.P. quæ significat uniuersalem esse conuersam in particularem.

Similiter omnis syllogismus colligens uniuersalem negatiuam, colligit simul etiam uniuersalem negatiuam conuersam,et duas quoq; particulares negatiuas ei subiectas sed has tres secundariò,& unicam primariò,

Ce	Nullum animal est lapis	nullum aīal est lapis	Ce-
la	omnis homo est animal	omnis homo est animal	lan
rēt	ergo nullus hō est lapis	ergo nullus lapis est homo	tes

Hic igitur non est nouus modus diuersus a celarent,sed idem ut secundariò colligēs conuersam conclusionis primariæ,ut indicat litera. S.

Similiter syllogismus colligens particularem affirmatiuam,simul colligit alteram particularem affirmatiuam conuersam,sed secundariò.

Da	oīs homo est animal	omnis homo est animal	Da
ri	aliquod albū est homo	aliqđ album est homo	bi
i	ergo aliqđ albū est aīal	ergo aliđ aīal est albū	tis

Hic igitur non est alius modus diuersus à Darii, sed idem ut secundariò colligens conuersam cōclusionis primariæ.

Vnde patet non in prima tantum figura,sed in aliis quoque posse excogitari plurimos similes modos obliquos, qui colligant conuersam conclusionis primariæ,uel particularem subiectam uniuersali; qui tamen non erunt appellandi alii noui modi, ut de prima figura diximus.

De syllogismo hypothetico coniuncto constructiuo

Syllogismus hypoteticus an ualeat, necne, cognoscitur p eius reductionem ad categoricum, est autē uel

- *Coniunctus, qui constat ex antecedēte, & consequente coniunctis per dictionem, si uel aliam similem et est uel*
  - *Constructiuus, qui habet hypothesin construentem ut, si est homo, est animal, & fit quatuor modis*
    1. *à positione antecedentis ad positionem consequentis, ut*
       - *si est homo, est animal* — *omnis homo est animal*
       - *sed est homo* — *hic est homo*
       - *ergo est animal* — *ergo hic est animal*
       - *ualet, quia reducitur ad primam figuram in Barbara uel in Darii hoc modo*
    2. *à positione consequentis ad positionem antecedentis, ut*
       - *si est homo, est animal* — *omnis homo est animal*
       - *sed est animal* — *hic est animal*
       - *ergo est homo* — *ergo hic est homo*
       - *Non ualet, quia reducitur ad secundam figuram ex duabus affirmatiuis hoc modo*
    3. *à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, ut*
       - *si est homo, est animal* — *omnis homo est animal*
       - *sed non est homo* — *hic non est homo*
       - *ergo non est animal* — *ergo hic non est animal*
       - *Non ualet, quia reducitur ad primam figuram ex minore negatiua hoc modo*
    4. *à destructione consequentis ad destructionem antecedentis, ut*
       - *si est homo, est animal* — *omnis homo est animal*
       - *sed non est animal* — *hoc non est animal*
       - *ergo non est homo* — *ergo hoc non est homo*
       - *Valet, quia reducitur ad secundam figuram in Camestres, aut Baroco hoc pacto*
  - *destructiuus, qui habet hypothesin destruentem, ut, si non est animal non est homo, & fit quatuor modis, de hoc infra ubi. D.*
- *disiunctus, de quo postea ubi. F.*

Omnes prædictæ reductiones in hoc sunt constitutae, quòd hæc hypothesis, si est homo, est animal, æquiualet huic uniuersali affirmatiuae, omnis homo est animal, nam utriusque idem est sensus.

D.Syllo-

De syllogismo hypothetico coniuncto destructiuo.

D. Syllogismus hypotheticus coniunctus destructiuus fit quatuor modis

1.
à positione antecedentis ad positionem consequentis — Non ualet, quia reducitur ad secundam figuram, ex duabus affirmatiuis hoc modo
ut
si non est animal, non est homo — omnis homo est animal
at est animal — hoc est animal
ergo est homo — ergo hoc est homo

2
à positione consequentis ad positionem antecedentis — ualet, quia reducitur ad primam figuram in Barbara, uel in Darii hoc modo
ut
si non est animal, non est homo — omnis homo est animal
at est homo — hic est homo
ergo est animal — ergo hic animal

3
à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, ut — Valet, quia reducitur ad secundam figuram in camestres, uel in Baroco hoc modo
si non est aīal, non est homo — omnis homo est animal
at non est animal, ergo — hoc non est animal
non est homo — ergo hoc non est homo

4
à destructione consequentis ad destructionem antecedentis, ut — Non ualet, quia reducitur ad primam figuram ex minore negatiua, hoc pacto
si non est aīal, nō est homo — omnis homo est animal
sed non est homo ergo — hoc non est homo
non est animal — ergo hoc non est animal

Omnes predicta reductiones in hoc constituta sunt, quòd hac hypothesis, si non est animal, non est homo, aequiualet huic uniuersali affirmatiuae omnis homo est animal, eundem enim sensum habent.

H

De Syllogismo hypothetico disiuncto

F. Syllogismus hypotheticus disiunctus constat ex duobus membris inter se oppositis, uel ex pluribus reducibilibus ad duo, quæ disiunguntur per dictionem, aut, & fit quatuor modis, qui omnes sunt ualidi, ut patet per eorum reductionem ad categoricos.

Reducuntur omnes ad primam figuram sic

.1.
à positione primi ad destructionem secundi, ut

Aut est dies, aut est nox	—	*Quando est dies, non est nox*
at est Dies	—	*nunc est dies*
ergo non est nox	—	*ergo nunc non est nox*

.2.
à positione secundi ad destructionem primi, ut

Aut est dies, aut est nox	—	*Quando est nox non est dies*
at est nox	—	*nunc est nox*
ergo non est Dies	—	*ergo nunc non est dies*

.3.
à destructione primi ad positionem secundi, ut

Aut est dies, aut est nox	—	*Quando non est dies, est nox*
at non est dies	—	*nunc non est dies*
ergo est nox	—	*ergo nunc est nox*

.4.
à destructione secundi, ad positionem primi, ut

Aut est dies, aut est nox	—	*Quando nõ est nox, est dies*
at non est nox	—	*nunc non est nox*
ergo est dies.	—	*ergo nunc est dies.*

Omes prædictæ reductiones in hoc constitutæ sunt, quòd hypothesis duo habet membra habentia uim contradictionis, ideo utrolibet posito alterum aufertur, & utrolibet ablato alterum ponitur. Duorum autem posteriorum modorum minores propositiones uidentur quidem esse negatiuæ, tamen, si benè cõsideres, sunt affirmatiuæ, quemadmodum etiã maiores sunt affirmatiuæ, licèt eandem negationem habeant.

De Syllogismo ducente ad impossibile.

Syllogismus ad impossibile ducens ex duobus constat, alter est hypotheticus disiunctus, alter uerò categoricus, quem docet Arist. esse posse in qualibet trium figurarum: docet etiam quòd idem problema, quod monstratur syllogismo ducente ad impossibile, potest etiam monstrari syllogismo ostensiuo per idem medium, & per easdem propositiones, quo fit ut omnis syllogismus ad impossibile possit mutari in ostensiuum, & omnis ostensiuus in ducentem ad impossibile, non erunt tamen in eadem figura, sed in diuersis; nam si categoricus ducens ad impossibile sit in prima figura, alter categoricus ostensiuus erit in secunda si fuerit negatiuus, in tertia uerò si affirmatiuus: si uerò categoricus ducens ad impossibile sit in secunda figura, ostensiuus erit in prima: quòd si ducens ad impossibile sit in tertia figura, ostensiuus erit in prima si affirmatiuus fuerit, in secunda uerò, si negatiuus. Quæ omnia in uno modo primæ figuræ diffusè declarare satis erit, eadem enim quilibet aliis omnibus aptare poterit, eos enim in præsentia breuiter exponemus.

De Syllogismo ducente ad impossibile in prima figura.

Proponitur demonstranda syllogismo in prima figura ducente ad impossibile.
Conclusio uniuersalis negatiua —— Nullum. C. est. A.

Ante omnia fit syllogismus hypotheticus disiunctus hunc in modum

Aut est uera hæc , quam probare uolo —— Nullum.C.est.A.
Aut est uera eius contradictoria,quæ est —— aliquod.C.est.A.
Sed per te (ò aduersari) non est uera illa —— Nullum C.est A.
Ergo erit uera per te hæc contradictoria —— aliquod.C.est.A.

Sumendo igitur ex aduersario hanc positionem contradictoriæ,&ei apponendo maiorem propositionem manifestè ueram,uel concessam ab aduersario , uel à nobis confirmatam,si opus fuerit,ex eis duabus colligemus in prima figura conclusionem manifestè falsam.i.oppositam alteri cuidam manifestè ueræ,uel concessæ,uel,si opus fuerit,probatæ,& fiet syllogismus talis.

Da —— Omne A.est.B. —— manifestè uera
ri —— aliquod.C.est.A —— positio contradictoriæ
i —— ergo aliquod.C.est.B. —— manifestè falsa, quia est opposita huic manifestè ueræ,
Nullum.C.est.B quare aduersarius confiteri cogitur falsam esse alteram duarum præmissarum; atqui non est falsa maior,nam supponitur uera,ergo est falsa minor , ergo uera est eius contradictoria,quæ est,Nullum.C.est.A.quæ erat conclusio principalis demonstranda per ductionem ad impossibile.

Reductio categorici ad impossibile ad categoricum ostensiuum secundæ figuræ.

Ex his patet quòd non possumus argumentari ad impossibile,nisi utamur duabus propositionibus manifestè ueris,uel suppositis,absque his enim nihil possumus demonstrare; utimur autem eis sic,alteram sumimus ut propositionem maiorem,uel minorem in syllogismo categorico ducente ad impossibile;alteram uerò non sumimus ut præmissam, sed concludimus eius contradictoriam manifestè falsam quam non possumus dicere falsam,nisi sit notum,uel suppositum quòd eius opposita uera sit . Igitur si easdem duas propositiones manifestè ueras simul iungamus, uidelicet maiorem categorici ad impossibile ducentis,& oppositam conclusionis eius,ex iis duabus demonstrabimus syllogismo ostensiuo conclusionem principalem ab initio propositam,non tamen amplius in prima figura,sed in secunda hunc in modum.

Ca —— omne.A.est.B.. }
mes —— nullum.C.est.B. } Duæ manifestè ueræ, uel suppositæ
tres —— ergo nullum.C.est. A. —— Conclusio principalis ad demonstrandum proposita.

Sic igitur uariis modis per easdem propositiones suppositas monstramus idem problema tum ostensiuè, tum per ductionem ad impossibile,idq; cum hoc discrimine quòd syllogismus ostensiuus recto tramite à propositionibus suppositis ad conclusionem propositam progreditur; syllogismus autem ducens ad impossibile uidetur è conuerso à conclusione ad propositionem ire,quia à contradictoria conclusionis propositæ procedit ad colligendam contradictoriam alterius propositionis suppositæ. Ideò dicitur syllogismus ad impossibile procedere à posteriori ad prius.

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in prima figura

Conclusio particularis negatiua —— Aliquod.C.non est.A.

Bar —— Omne.A.est.B. —— manifestè uera
ba —— omne.C.est.A. —— positio contradictoriae conclusionis propositae
ra —— ergo oē.C.est.B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uerae,aliquod .C.non est.B. ergo falsa minor,ergo eius contradictoria est uera,quae est,Aliquod.C.non est.A.

Reductio ad ostensiuum in secunda figura.

Ba —— omne A.est.B. } Duæ manifestè uera, uel supposita.
ro —— aliquod.C.non est B.
co —— aliquod C.non est A —— Conclusio ad demonstrandum proposita

Idem monstrabitur si maior propositio.A.B.quæ supponitur, sumatur negatiua, fiet enim syllogismus ad impossibile in celarent, sed ostensiuus prodibit in Festino hunc in modum

Syllogismus ad impossibile.

Ce —— Nullum.A.& B. —— manifestè uera
la —— omne. C. est. A. —— positio contradictoria
rent —— nullum.C.est.B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera aliquod.C.est.B.

Reductio ad ostensiuum in secunda figura

Fe —— Nullum.A.est.B. —— } Duæ manifestè uera, uel supposita
sti —— aliquod.C.est. B. ——
no —— ergo aliquod.C.non est A. —— conclusio proposita ad demonstrandum.

Si uerò in syllogismo ducente ad impossibile minor sumatur manifestè uera, maior uerò propositio sit acceptio contradictoriæ conclusionis probandæ, tunc syllogismus ostensiuus prodibit in tertia figura hoc modo.

Syllogismus ad impossibile.

Bar —— omne.C.est A. —— positio contradictorie
ba —— omne.B. est. C., —— manifestè uera
ra —— ergo oē B.est A —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, aliquod.B.non est.A.

Reductio ad ostensiuum in tertia figura

Fro —— aliquod.b.non est.a } Duæ manifestè uera, uel supposita
car —— omne . B. est . C.
co —— ergo aliqd.C.nō A. —— conclusio principalis demonstranda

Proponitur demonstranda in prima figura syllogismo ducente ad impossibile Conclusio particularis affirmatiua, Aliquod.C.est.A.

Syllogismus ad impossibile

Ce —— nullum.C.est.A. —— positio contradictoria
la —— omne. B. est. C. —— manifestè uera
rent —— ergo nullum.B.est.A. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, aliqd.B. est. A.

Reductio ad ostensiuum in tertia figura.

Di —— aliquod.B.est.A. | Duæ manifestè uera, uel supposita
sa —— omne B. est. C.
mis —— ergo aliquod.C.est.A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita

Si verò in syllogismo ad impossibile minor manifestè uera sumatur affirmatiua particularis, syllogismus ostensiuus prodibit in Datisi, eadem tamen conclusio monstrabitur.

Syllogismus ad impossibile.

Fe —— Nullum. C. est. A. —— positio contradictoria
ri —— Aliquod. B. est. C. —— manifestè uera
o —— ergo aliqđ.B.nõ est.A. —— manifestè falsa, quia supponitur eius opposita manifestè uera, omne.B.est.A.

Reductio ad ostensiuum in tertia figura

Da —— omne. B. est. A.
ti —— aliquod.B. est.C. } *Duæ manifestè uera, uel supposita*
si —— ergo aliquod.C.est.A. —— conclusio principalis proposita ad demonstrandum.

Vniuersalis affirmatiua non potest in prima figura monstrari per ductionem, ad impossibile, oportet.n.sumere eius contradictoriam particularem negatiuam ut propositionem maiorem, uel ut minorem; at particularis negatiua in prima figura neq; potest esse propositio maior, neq; minor.

De Syllogismo ducente ad impossibile in 2. figura

Proponitur monstranda syllogismo ducente ad impossibile in secunda figura
Conclusio uniuersalis affirmatiua —— omne.C.est.A.

Syllogismus ad impossibile

Ba —— omne. B. est. A. —— manifestè uera
ro —— aliquod.C.non est.A. —— positio contradictoriæ
co —— ergo aliqđ.C. non est.B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, omne. C. est. B.

Reductio ad ostensiuum in prima figura

Bar —— omne. B. est. A.
ba —— omne. C. est. B. } *Duæ manifestè uera, uel supposita*
ra —— ergo omne.C.est. A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in secunda figura
Conclusio particularis affirmatiua, Aliquod C. est. A.

Syllogismus ad impossibile

Ca —— omne. B. est. A. —— manifestè uera
mes —— nullum. C. est. A. —— positio contradictoria
tres —— ergo nullum. C. est.B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera. Aliquod.C.est.B.

Reductio ad ostensiuum in prima figura.

Da —— omne, B. est. A.
ri —— aliquod.C.est.B. } *Duæ manifestè uera, uel supposita*
i —— ergo aliqđ.C.est.A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in secunda figura
Conclusio uniuersalis negatiua, Nullum. C. est. A.

Syllogismus ad impossibile

Fes —— Nullum B. est. A. —— manifestè uera
ti —— aliquod. C. est. A. —— positio contradictoria
no —— ergo aliqd. C. non est. B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, omne, C. est B.

Reductio ad ostensiuum in prima figura

Ce —— Nullum. B. est. A. } Duæ manifestè uera, uel supposita
la —— omne. C. est. B.
rēt —— ergo nullum. C. est. A. —— conclusio principalis ad demonstraudum proposita.

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in secunda figura
Conclusio particularis negatiua, Aliquod. C. non est. A.

Syllogismus ad impossibile

Ce —— Nullum. B. est. A. —— manifestè uera
sa —— omne. C. est. A. —— positio contradictoria
re —— ergo nullum. C. est. B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, Aliquod C. est B.

Reductio ad ostensiuum in prima figura

Fe —— Nullum. B. est. A. } Duæ manifestè uera, uel supposita
ri —— Aliquod. C. est. B.
o —— ergo aliquod. C. non est. A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita.

De Syllogismo ducente ad impossibile in 3. figura.

Proponitur demonstranda in tertia figura syllogismo ducente ad impossibile
Conclusio uniuersalis affirmatiua —— omne. C. est. A.

Syllogismus ad impossibile.

Bro —— aliquod. C. non est. A. —— positio contradictoria
car —— omne. C. est. B. —— manifestè uera
do —— ergo aliqd. B. non est. A. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, omne. B. est. A.

Reductio ad ostensiuum in prima figura.

Bar —— omne. B. est. A. } Duæ manifestè uera, uel supposita.
ba —— omne. C. est. B.
ra —— ergo omne. C. est. A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita.

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in tertia figura
Conclusio particularis affirmatiua, Aliquod. C. est. A.

Syllogismus ad impossibile

Fe —— nullum. C. est. A. —— positio contradictoria
ri —— aliquod. C. est. B. —— manifestè uera
sō —— ergo aliquod. B. non est. A. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, omne B. est. A.

Reductio ad ostensiuum in prima figura

Da —— omne. B. est. A. } Duæ Manifestè uera, uel supposita
ri —— aliquod. C. est. B. }
i —— ergo aliqd. C. est. A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita.

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in tertia figura
Conclusio uniuersalis negatiua, Nullum. C. est. A.

Syllogismus ad impossibile

Da —— omne. C. est. B. —— manifestè uera
ti —— aliquod. C. est. A. —— positio contradictoria
si —— ergo aliqd A. est. B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera, Nullum. A. est. B.

Reductio ad ostensiuum in secunda figura

Ce —— Nullum A. est B. } Duæ manifestè uera, uel supposita
sa —— omne C. est B. }
re —— ergo nullum C. est A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita

Quòd si in syllogismo ad impossibile transponantur propositiones, syllogismus ostensiuus prodibit in prima figura hoc pacto.

Syllogismus ad impossibile

Di —— aliquod C. est A. —— positio contradictoria
sa —— omne C. est. B. —— manifestè uera
mis —— ergo aliqd. B. est A: —— manifestè falsa

Reductio ad ostensiuum in prima figura

Ce —— nullum. B. est. A. } Duæ manifestè uera, uel supposita
la —— omne. C. est. B. }
rēt —— nullum C. est A. —— Conclusio principalis

Proponitur demonstranda syllogismo ducente ad impossibile in tertia figura
Conclusio particularis negatiua, Aliquod C. non est. A.

Syllogismus ad impossibile

Di —— aliquod. C. est. B —— manifestè uera
sa —— omne. C. est A. —— positio contradictoria
mis —— ergo aliqd A. est. B. —— manifestè falsa, quia opposita huic manifestè uera nullum. A, est. B.

Reductio ad ostensiuum in secunda figura

Fes —— nullum. A. est. B. } Duæ manifestè uera, uel, supposita
ti —— aliquod C. est B. }
no —— ergo aliqd C. non est A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita,

Quod si in syllogismo ad impossibile transponantur propositiones, syllogismus ostensiuus prodibit in pri-

Syllogismus ad impossibile

Da —— omne. C. est. A. —— positio contradictoria
ti —— aliquod. C. est. B. —— manifestè uera
si —— ergo aliquod.B.est.A. —— manifestè falsa

Syllogismus ostensiuus in prima figura

Fe —— nullum.B.est.A.
ri —— aliquod. C.est.B. } *Duæ manifestè uera,uel supposita*
o —— ergo aliquod.C.non est.A. —— conclusio principalis ad demonstrandum proposita.

De syllogismo circulari in prima figura

Syllogismus circularis tunc fieri dicitur, quando facto syllogismo conclusionem accipimus ut propositionem,et ei adiecta altera propositione simpliciter conuersa concludimus ex iis duabus reliquam propositionem; perfectus autem circulus est,quando sic utranq; propositionem ostendimus per alteram conuersam,& conclusionem;ideo non habet locum circulus,nisi ubi termini sint pares,& conuertibiles, oportet enim propositionem uniuersalem affirmatiuam conuertere in uniuersalem affirmatiuam,quod quidem rarò facere licet,quia huiusmodi propositio talem conuersionem non patitur, nisi per accidens ratione materiæ. Vocatur autem circulus per similitudinem figuræ mathematicæ, in qua notato puncto fit ab eo transitus per circunferentiam donec ad idem punctum reditus fiat; sic enim etiam in syllogismo à propositionibus ad conclusionem,& ab eadem conclusione ad easdem propositiones transitus fit. Non datur autem similiter circulus in omnibus figuris, & in omnibus earum modis,nam aliqui modi perfectum circulum recipiunt, aliqui imperfectum tantummodò,aliqui uerò nullum,quia neutra propositio potest ostendi circulo. Supposita igitur materia conuertibili consyderemus singillatim omnes figurarum modos,ut uideamus quomodo circulum admittant, uel non admittant.

Perfectus circulus reaera non datur,nisi in solo primo modo primæ figuræ, qui dicitur BARBARA, in quo docet Arist. fieri sex ad summum syllogismos ex eisdem tribus terminis,absolutissimum circulum facientes; facto enim primo syllogismo tres enuntiationes proponuntur.i.conclusio,& duæ propositiones,& aliæ tres harum trium conuersæ, quæ omnes per sex syllogismos demonstrantur hunc in modum.

Bar — oẽ rõnale est risibile
ba — oi homo est rõnalis
ra — ergo oĩs hõ ẽ risibilis

oĩs hõ est risibilis
oẽ rõnale ẽ homo
ergo oẽ rõnale ẽ risibile

oẽ risibile est homo
oẽ rõnale est risibile
ergo oẽ,rõnale,est hõ

omne rõnale est homo
omne risibile est rõnale
ergo omne risibile est homo

oĩs hõ est rationalis
omne risibile est hõ
ergo oẽ risibile ẽ rõnale

omne risibile ẽ rõnale
oĩs hõ est risibilis
ergo oĩs hõ est rõnalis

IN CELARENT potest ostendi maior negatiua ex conclusione negatiua, & minore affirmatiua conuersa simpliciter hoc pacto

Ce —— Nullum risibile est lapis — nullus homo est lapis
la —— omnis homo est risibilis — omne risibile est homo
rent —— ergo nullus hō est lapis — ergo nullum risibile est lapis

Maiorem uerò affirmatiuam ex conclusione, & maiore negatiuis colligere non possumus, quia ex duabus negatiuis nihil sequitur, nedum conclusio affirmatiua. Arist. tamen excogitauit modum, quo id fiat, commutando propositionem negatiuam in affirmatiuam hoc modo, nullum risibile est lapis. i. omne id, cui nulli risibile inest, est lapis; hæc autem commutatio rarissimè fieri potest ratione materiæ, nam si termini habeant inter se oppositionem contradictoriam, uel æquiualentem contradictoriæ, uera est hæc transmutatio, sin minus, non est uera; nam in terminis iam memoratis falsa est, uerum enim est quòd nullum risibile est lapis, falsum tamen quòd omne id, cui nulli inest risibile sit lapis, siquidem equus non est lapis; at si dicamus, nullus numerus par est impar, possumus hanc transmutare in uniuersalem affirmatiuam ueram, omnis numerus, cui nulli inest par, est impar, & huius quoq; conuersam sumere, quæ est, omnis numerus, cui nulli inest impar, est par. Hoc autem supponere perinde est ac supponere uniuersalem affirmatiuam conuerti simpliciter, quia nec hoc, nec illud uerum est, nisi aliquando ratione materiæ. Hoc autem facere uoluit Arist. ne aliquem modum intactum omitteret, quo syllogistica forma circularem ostensionem admittat. Hoc igitur fundamento constituto minor affirmatiua in CELARENT ostendetur circulo per conclusionem, & maiorem conuersam, ac mutatam in affirmatiuam hoc modo.

Ce —— Nullum par est impar
la —— Omnis numerus in duo æqualia diuisibilis est par
rent —— ergo nullus numerus in duo æqualia diuisibilis ē impar

omnis numerus, cui nulli inest impar, est par
nulli numero ī duo æqualia diuisibili inest impar
ergo omnis numerus in duo æqualia diuisibilis est par

Huius autem syllogismi minor hēt uim huius affirmatiuæ, omnis numerus in duo æqualia diuisibilis est id, cui nulli inest impar.

De hac transmutatione propositionis negatiuæ in affirmatiuam mentionem facit Arist. etiam in aliis modis negatiuis figurarum, sed nobis satis sit semel eam declarasse, quia reuera hic est ualde impropriè dictus circulus, quia non est idem negatiua, & affirmatiua, in quam mutatur, tum quoniam non est idem earum sensus, ut patet, quum in aliqua materia una sit uera, altera falsa, tum etiam quoniam etiam si omnino æquiualerent, differunt tamen in forma, quia una est affirmatiua, altera negatiua, quare non fit reuersio ab eadem conclusione, quæ ostensa fuerat, neque ignorauit hoc Arist. sed adducere uoluit omnem excogitabilem modum, quo fieri dicatur circularis ostēsio, siue propriè dictum, siue impropriè, quemadmodum diximus; ideo in hoc modo prædictæ figuræ non datur reuera perfectus circulus.

In DARII non potest fieri circulus perfectus, quia ex conclusione, & minore particularibus non potest colligi maior uniuersalis; sed ex conclusione, & maiore conuersa simpliciter potest colligi minor hunc in modum

Da —— omnis homo est risibilis —— omne risibile est homo
ri —— aliquod album est homo — aliquod album est risibile

In FERIO circulus nullo modo datur, quia ex conclusione, & minore particularibus non po test colligi maior uniuersalis; neque ex conclusione, & maiore negatiuis potest colligi minor affirmatiua; nisi ad commutationem negatiuæ in affirmatiuam confugiamus, ut fecimus in Celarent.

De circulari syllogismo in secunda figura

In CESARE circulus reuera non datur, quia ex conclusione, & maiore negatiuis ostendi non potest minor affirmatiua; ex conclusione autem, & minore affirmatiua conuersa colligi quidem potest maior negatiua, syllogismus tamen non erit amplius in secunda figura, sed in prima, neque concludetur immediatè ipsamet maior, sed eius conuersa, quam ipsa ex necessitate insequitur; hic autem non est propriè dictus circulus, quia uerus circulus est quando ipsammet propositionem ostendimus, non eius conuersam; quare in hoc modo non datur reuera ullus circulus.

Ce	Nullus lapis est risibilis	Ce	nullus homo est lapis
sa	omnis homo est risibilis	la	omne risibile est homo
re	ergo nullus homo est lapis	rēt	ergo nullum risibile est lapis, ergo nullus lapis est risibilis.

In CAMESTRES datur circulus, sed non perfectus, nam ex conclusione, & minore negatiuis maior affirmatiua ostendi non potest; sed ex conclusione, & maiore conuersa colligitur minor negatiua, & erit alter quoque syllogismus in Camestres, hoc pacto

Ca	omnis homo est risibilis	omne risibile est homo
mes	nullus lapis est risibilis	nullus lapis est homo
tres	ergo nullus lapis est homo	ergo nullus lapis est risibilis

In FESTINO nullus datur circulus ob easdem causas, ob quas dictum est in Ferio prima figura non dari circulum.

In BAROCO non datur circulus perfectus, quia ex conclusione, & minore negatiuis particularibus non potest ostendi maior uniuersalis affirmatiua, sed ex maiore conuersa, & conclusione colligitur minor, & est syllogismus similiter in Baroco, hunc in modum,

Ba	omnis homo est risibilis	omne risibile est homo
ro	aliquod album non est risibile.	aliquod album non est homo
co	ergo aliqđ albū non est homo	ergo aliquod album non est risibile

De syllogismo circulari in tertia figura

In DARAPTI & in FELAPTON nullus circulus datur, quum enim utraque propositio sit uniuersalis, neutra ex conclusione particulari ostendi potest.

In DISAMIS datur circulus, sed non perfectus, quia ex conclusione, & maiore particularibus minor uniuersalis ostendi non potest, sed ex conclusione, & minore uniuersali conuersa ostenditur maior, et seruatur idem modus,

Di	aliquod animal est album	aliquod sensitiuum est album
sa	omne animal est sensitiuum	omne sensitiuum est animal,
mis	ergo aliqđ sensitiuum est album	ergo aliquod aīal est album

In DATISI non datur reuera circulus, quia ex conclusione, & minore particularibus non potest colligi maior uniuersalis; ex conclusione autem, & maiore colligitur quidem conuersa minoris, sed non ipsamet minor, licèt hæc illam ex necessitate insequatur; neque etiam seruatur eadem figura, quia secundus syllogismus est in figura prima.

Da —— *omnis homo est animal* | Da —— *omne animal est homo*
ti —— *omnis homo est albus* | ri —— *aliquod album est animal*
si —— *ergo aliqđ albū est aīal* | i —— *ergo aliquod album est homo, ergo aliquis homo est albus.*

In BROCARDO datur circulus, sed non perfectus, quia ex conclusione, & maiore particularibus negatiuis ostendi non potest minor uniuersalis affirmatiua; sed ex conclusione, & minore conuersa potest colligi maior, seruata eadem figura, & eodem modo, ut

Bro —— *aliquis homo non est albus* | *aliquod animal non est album*
car —— *omnis homo est animal* | *omne animal est homo,*
do —— *ergo aliqđ aīal non est albū* | *ergo aliquis homo non est albus*

In FERISON nullus datur circulus, sicuti neq; in Ferio, neque in Festino, & propter easdem causas.

De Enthymemate.

Enthymema est syllogismus imperfectus constans ex uerisimilibus, uel ex signis, imperfectus est quia deest ei altera propositio uel maior, uel minor, quæ ut nota omittitur, unde etiam dictum est enthymema quasi enthymo .i. in animo, quia propositio, quæ omittitur, in animo manet. Altera uerò propositio, quæ exprimitur, uocatur uerisimile, uel signum, in usu enim est enthymema apud oratorem, qui ex uerisimilibus, & ex signis argumentatur. Discrimen uero inter uerisimile, & signum in hoc consistit, quòd uerisimile dicitur illud, quod sciunt homines ita ut plurimum euenire, non tamen semper, ideo profertur ut propositio non necessaria, sed probabilis, signum uerò profertur ut propositio necessaria, & demonstratiua, licèt non semper sit necessaria, sed quandoque etiam probabilis.

Enthymema
- *Ex uerisimili, ut* —— *qui odio habetur, uicissim odio habet* —— *uerisimile*
  - *ergo hic illum odio habebat*
  - *fit syllogismus perfectus, si hæc minor addatur*
  - *hic ab illo odio habebatur*
- *ex signo*
  - *insolubili, & demonstratiuo* —— *quando fit in prima figura, ut*
    - *Hæc mulier habet lac* —— *signum*
    - *ergo hæc mulier concepit*
    - *fit syllogismus perfectus adiecta maiore nota*
    - *quæcunq; mulier habet lac, concepit*
  - *Solubili* — *in secunda figura, ut*
    - *H... pallida* —— *signum*

signum in prima figura dicitur insolubile, ac demonstratiuum propter formam, est enim in prima figura bene formatum, quare si utriusque propositionis ueritas nota sit, & omni difficultate careat, ratio fit insolubilis. Quæ uerò in aliis figuris fiunt, dicuntur signa solubilia propter inualiditatem formæ, ita enim sunt in secunda figura, uel in tertia, ut non possint reduci ad primam, quia forma praua est, ut in prædictis exemplis patuit, nam secundum signum reducitur ad modum inutilem secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis, ideo concessa etiam propositionum ueritate ratio solui potest, quia non concludit, similiter tertium signum colligit conclusionem uniuersalem in tertia figura, quod in illa figura fieri non potest, ideo similiter solui potest, etiam si ueritas propositionum manifesta sit; ideo aduertas Aristo. non uocare signa in secunda uel in tertia figura nisi illa quæ non possunt reduci ad primam, nam si reduci possent, dici etiam possent facta in prima.

De Inductione.

Nemo est, qui ignoret inductionem esse logicum instrumentum, quo ex particularibus notioribus ostenditur uniuersale ignotius, eamq; duplicem esse.

Perfectam, quæ necessario concludit, quia sumit omnia particularia, ut si supponamus non dari alium indiuiduum hominem præter hos tres, Petrum Socratem, & Platonem, hæc erit inductio perfecta

Imperfectam, quæ non necessario concludit, quia non sumit omnia particularia, ut si supponamus dari alios singulares homines præter Petrum, Socratem, & Platonem, hæc erit inductio imperfecta

Petrus, Socrates, & Plato sunt bipedes
ergo omnis homo est bipes

Sed cum Arist. profundius inductionis naturam, & uim consyderando dicimus inductionem ostendere primum inesse medio per tertium, & inductionem quidem perfectam ad rectam syllogismi formam, & utilem primæ figuræ modum redigi, imperfectam uerò ad modum inutilem, & non concludentem; quia (ut hic ait Arist.) necesse est omne logicum instrumentum, quod ex noto alicuius ignoti fidem faciat, redigi ad prædictas syllogismorum figuras. Hæc autem omnia ut clariora fiant, sumamus prædictum exemplum, & supponamus non dari alium hominem singularem præter illos tres iam memoratos, in hac inductione tres termini in consyderationem cadunt ita naturaliter dispositi,

A.	*Bipes*	*Primum.i.maius extremum*
B.	*Homo*	*Medium.i. quod secundùm naturam deberet esse medium*
C.	*Petrus, Socrates, et Plato*	*Tertium.i.minus extremum secundùm naturam.*

Certum est quòd bipes, & omne aliud praedicatum, quod uniuersaliter dicatur de homine, prius secundum naturam inest homini speciei, deinde per hominem inest indiuiduis hominibus; ideò si secundùm rerum naturam ratiocinari uelimus, ostendendum est.C.esse.A.per medium.B.i. indiuiduos homines esse bipedes per hominem medium, & hæc reuera est syllogismi natura, & eius praecipuus scopus, dirigitur.n. ad res naturaliter ignotas, ignotae autem dicuntur secundum naturam illae quae habent medium, per quod innotescant, quum per seipsas non sint cognoscibiles. Inductio autem, quanuis ad syllogismi formam reducatur, in hoc tamen deuiat quodam modo à natura syllogismi, quod ex posterioribus probat priora, tanquàm ex notioribus nobis ignotiora, probat enim maius extremum inesse medio.i.illi, quod secundum naturam deberet esse medium, & pro medio adhoc probandum sumit illud, quod secundùm naturam est tertium.i.minus extremum, quemad-

modum pro minore extremo accipit illud,quod naturaliter est medium, probat enim hominem esse bipedem per indiuiduor homines. At syllogismus naturaliter procedens,& seruans rectum ordinem praedicationis terminorum,probaret indiuiduos homines esse bipedes per hominem medium. Vnde colligit Arist. quòd inductio est instrumentum, quo declarantur prima principia, & propositiones immediatae,quum.n.nullum medium habeant,per quod ostendatur praedicatum inesse subiecto, sumuntur indiuidua posteriora secundùm naturam,& loco medii ponuntur ad probandam propositionem uniuersalem.Quae omnia sic facilè declarabuntur non recedendo ab exemplo antea memorato.

Syllogismus itaque secundùm naturam terminorum ita formabitur —— *omnis homo est bipes*
Petrus,Socrates, & Plato sunt homines.
ergo Petrus, Socrates, & Plato sunt bipedes.

Inductio autem naturalem ordinem non seruans sed ordinem nostrae cognitionis, ita formabitur —— *Petrus,& Socrates, & Plato sunt bipedes.*
ergo omnis homo est bipes

Hanc inductionem ad formam syllogismi redigimus addendo hanc minorem notam —— *Petrus, & Socrates , & Plato sunt bipedes*
Petrus,& Socrates,& Plato sunt homines
ergo omnis homo est bipes
supponitur enim hos sub homine contineri

Sed hic syllogismus,quum sit in tertia figura,non potest ratione suæ formæ habere uim concludendi uniuersalem conclusionem,quia in tertia figura non potest conclusio esse uniuersalis; tamen concludit ratione materiæ,quia minorem habet conuertibilem simpliciter,qua facta conuersione syllogismus est in prima figura concludens,supponimus enim non dari alium hominem prater illos tres , proinde sumpta esse omnia indiuidua,atqui indiuidua omnia simul sumpta æqualia sunt speciei, & cum ea reciprocatur;quemadmodum etiam species omnes simul sumptæ æquales sunt suo generi; syllogismus igitur in prima figura concludens ita formabitur

Petrus,Socrates,& Plato sunt bipedes,
omnis homo est Petrus,Socrates,& Plato
ergo omnis homo est bipes

Hinc sumitur ratio cur inductio perfecta concludat necessario, imperfecta uerò non necessariò concludat; perfecta enim sumit omnia indiuidua, ideo in syllogismo tertiæ figuræ minor conuertibilis est , unde ratio fit in prima figura ; sed in inductione imperfecta non sumuntur omnia indiuidua speciei propositæ, sed aliqua,sic autem non sunt æqualia suæ speciei, quum species latius pateat,quàm aliqua sua indiuidua, minor igitur non potest amplius conuerti, proinde ratio manet in tertia figura non concludens, quia est in modo inutili, qui ad primam figuram redigi non potest .

Fit autem duobus modis inductio perfecta .

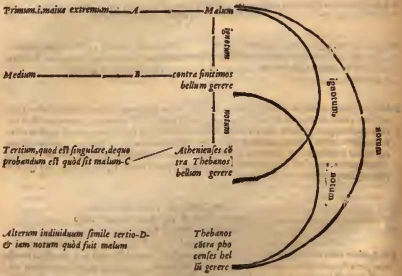
Quandoque nominantur singillatim,& expresè omnia indiuidua, ut si omnium hominum, qui nunc extant,nomina exprimamus, & postea colligamus omnem homi-

Quandoque non nominantur omnia expresè , sed aliqua tantum exprimuntur , reliqua uerò implicitè denotamus breuitatis gratia per dictionem aliquam distributiuam , ut dicendo , Petrus est bi-

DE EXEMPLO

Exemplum dicitur quando ostendimus particulare ignotum per aliud particulare simile notum, uel per plura, ut si dicamus ——— ———Thebanis contra finitimos bellum gerere fuit malum
ergo Athenienſibus contra finitimos bellum gerere malum erit

Ariſt. aũt diligenter uim Exẽpli conſyderans ita ipſum definiuit, Exemplum eſt inductio imperfecta oſtendens primum ineſſe medio per ſimile tertio; ad cuius intelligentiã hi quatuor termini ſtatuendi ſunt.

Probandum eſt quòd.C. eſt. A. .i.quòd Athenienſibus contra Thebanos bellum gerere malum erit, per hoc quòd. D. eſt. A. quia Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit; probatio autem ex duabus partibus conſtat, una eſt inductio imperfecta, quæ præcedit, altera eſt ſyllogiſmus particularis in prima figura, qui ſubſequitur; nam ante omnia inductione probamus hanc propoſitionem uniuerſalem, omne. B. eſt. A. i. contra finitimos bellum gerere eſt malum hoc pacto ——— ——— ———Thebanis contra phocenſes bellum gerere malum fuit,
ergo uniuerſaliter contra finitimos bellum gerere eſt malum.

Quæ inductio reducitur ad ſyllogiſmum tertia figura per additionem minoris hunc in modum,

Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit,
Thebanos contra phocenſes bellum gerere fuit contra finitimos bellum gerere
ergo uniuerſaliter contra finitimos bellum gerere eſt malum.

Hac igitur est inductio, per quam dicit Arist. ostendi primum de medio per simile tertio.i.A.de.B.per.D. & est imperfecta, quia non sumit omnia particularia.i.omnia bella contra finitimos, sed uel unum, uel plura, iam enim supponitur unum indiuiduum dubium, et controuersum, quod est bellum ab Athe niensibus inferendum Thebanis; ideo syllogismus ex inductione formatus debilis est, & non necessa riò concludens, quia tertia figura non potest inferre conclusionem uniuersalem, & eius reductio ad primam figuram fieri non potest, quum minor propositio non sit conuertibilis, quod supra in cap. de inductione diximus in omni imperfecta inductione euenire.

Postquàm autem hac inductione ostendimus hanc uniuersalem propositionem omne.B. est.A. eam sumi mus ut maiorem, cui minorem particularem addendo colligimus conclusionem particularem, quæ totius exempli scopus est, & in prima figura ita argumentamur.

Da ——— *Vniuersaliter contra finitimos bellum gerere est malum*
ri ——— *Athenienses contra Thebanos bellum gerere est contra finitimos bellum gerere*
i ——— *ergo Atheniensibus contra Thebanos bellum gerere erit malum*

Quare à primo ad ultimum probamus tertium per simile tertio, ex uno enim particulari si mili, & noto, probauimus aliud particulare ignotum, uidelicet.C.est.A. ergo. D. est.A.
idest ——— *Thebanis contra Phocenses bellum gerere malum fuit,*
ergo etiam Atheniensibus contra Thebanos bellum gerere malum erit.

Hoc enim dicitur ab omnibus exemplum; sed Arist. consyderauit non posse fieri transitum à singulari ad singulare, nisi per medium uniuersale, in quo hæc singularia conti[n]entur; ideo dixit prius fieri ascensum à singulari noto ad uniuersale dubium per inductionem imperfectam, deinde fieri descensum ab uniuersali ita ostenso ad aliud simile singulare ignotum, quod probandum proponebatur.

Sed dignum consyderatione est quòd si priorem exempli partem spectemus, quæ est inductio imperfecta, per eam probamus primum inesse medio per simile tertio.i.A.de.B.per.D. si uerò posteriorem, quæ est syllogismus in prima figura, per eam probamus primum inesse tertio per medium.i.A. de. C. per B. At si respicimus quidnam à primo ad ultimum ostendatur, ostenditur primum inesse tertio per simile tertio.i.A.de.C.per.D. Cur igitur Arist. in definitione exempli spretis aliis duabus consydera tionibus primam solam respexit? per solam enim priorem partem definiuit exemplum dicens esse in ductionem imperfectam, quæ ostendit primum inesse medio per simile tertio.

Ratio fuit quia posterior exempli pars, quæ est syllogismus, nullam fidem facit, nisi ex suppositione propo sitionis maioris uniuersalis, quæ reuera dubia est, ideo tota uis exempli in ea parte consistit, per quam probatur illa maior, hæc autem probatur per inductionem imperfectam, igitur exemplum non habet aliam uim, quàm inductionis imperfectæ, Arist. igitur non dixit exemplum esse syllogismum, sed dixit esse inductionem imperfectam: exprimere autem in definitione id, quod à primo ad ulti mam ostenditur est inartificiosum, quia nemo id ignorat, ideo Arist. uoluit per eam definitionem profundè exprimere totam exempli naturam, quæ est natura inductionis imperfectæ; alteram ne rò partem satis habuit implicitè significare, dicens enim ostendi primum inesse medio per simile ter tio, denotauit praeter hos tres terminos quartum quoque adesse quod est ipsum tertium cuius mar

Ex his omnibus, quæ de inductione, ac de exemplo dicta sunt, colligere possumus discrimen inter inductionem, & exemplum, ut subscripta tabella declarat.

A singularibus notis ad uniuersale ignotum procedendo uel procedimus
- *ab omnibus* —— *& dicitur inductio perfecta*
- *ab uno, uel à pluribus*
  - *ut in ipsius uniuersalis cognitione quiescamus* —— *& dicitur inductio imperfecta, finis n. inductionis est cognoscere uniuersale, ideo eo ostenso gradum sistis nec progreditur ulterius*
  - *ut cognito uniuersali ab eo descendamus ad ostendendum aliud singulare ignotum simile primo uel primis* —— *Et dicitur exemplum, nam finis exempli non est cognoscere uniuersale, sed singulare ignotum, ad quod dirigit ipsam cognitionem uniuersalis; ideo uniuersali inuento gradum non sistit, sed ab eo ad aliud singulare descendit; qđ Arist. uocat aptare syllogismũ ad extremũ, i. ad minus extremũ singulare.*

Ex his quæ de exemplo dicta sunt, discas cur Arist. in primo contextu primi libri Posteriorum dicat Exemplum esse inductionem.

Errata sic corrigantur:

Pag. 1. cordi. l. corui. verum prædicari. l. verbum prędicari. 4. subalua. l. subalterna. 8. quæ cætera. l. qua cætera. 9. seccundæ. l. secundę. 11. permaneat. l. permaneant. 15. in indiuisibile. l. in indiuisibili. Porphirius. l. Porphyrius. 17. miliorem. l. meliorem. 22. cubitum. l. bicubitum. 22. l. (circa unumquodq; consistens) 22. figuratur. l. figurarum. 23. trangulum. l. triangulum 24. ex substantiæ. l. ex substantia. 27. tre. l. tres. 32. dè prædicatio. l. de prædicato. 36. hac ueram. l. hanc ueram. 38. ergo Socrates est homo albus. l. ergo Socrates est homo albus albus. 41. negationes infinitæ —— Necessarium. l. negationes infinitæ —— Non necessarium. 63. erge. l. ergo. 64. rezra. l. reuera.

F I N I S.